

ЦАХИМ ӨРГӨДӨЛ (E-PETITION)-ИЙН СИСТЕМЭЭР ИРГЭДИЙН САНАЛЫГ ХҮЛЭЭН АВАХ, ПАРЛАМЕНТААР ХЭЛЭЛЦЭХ ПРОЦЕДУР: БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА

Харьцуулсан судалгаа

2023.10.25

Захиалагч:	УИХ-ын дарга Г.Занданшатар
Судалгаа удирдсан:	ПССХ-ийн Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, Ахлах зөвлөх Ц.Норовдондог (Ph.D)
Судлаачид:	Ц.Норовдондог (Ph.D), Г.Билгээ, Ц.Ариунаа, Э.Билгүүн, О.Билгүүтэй, Р.Нургүл, П.Уранчимэг

Улаанбаатар, 2023 он

ГАРЧИГ

Нэг. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТАД ЦАХИМ СИСТЕМЭЭР ӨРГӨДӨЛ ХҮЛЭЭН АВАХ, ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ПРОЦЕДУР (ЕВРОПЫН ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА)	2
1.1.Иргэдийн өргөдөл (санал) өгөх эрх	2
1.2.Парламентад иргэдийн өргөдлийг хүлээн авах	3
1.2.1.Парламентын өргөдөл хариуцсан хороо	3
1.2.2.Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх үндсэн үе шатууд	3
1.2.3.Өргөдөл хүлээн авах хэлбэр	4
1.3.Өргөдөлд тавигдах шаардлага	4
1.3.1.Саналын босго	5
1.3.2.Өргөдлийн агуулгад тавигдах шаардлага	6
1.3.3.Хүлээн авах боломжгүй өргөдөл	7
1.4.Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх	7
1.4.1.Өргөдлийг бусад байгууллагад шилжүүлэх	8
1.4.2.Өргөдлийг хороонд шилжүүлэх	8
1.4.3.Өргөдөл гаргагчийг хорооны хуралдаанд сонсох	9
1.4.4.Бусад байгууллагыг сонсох	9
1.4.5.Бусад байгууллагын шинжээч, албан тушаалтныг сонсох	10
1.4.6.Мэтгэлцээн явуулах	10
1.4.7.Баримт цуглуулах	10
1.5.Өргөдлийг авч үзсэний дараа авах арга хэмжээ	10
1.6.Өргөдлийг хаах	11
1.6.1.Өргөдлийг хаах шалгуур	11
1.6.2.Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх хугацаа	12
1.6.3.Олон нийтэд мэдээлэх	13
Хоёр. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ИРГЭДИЙН ЦАХИМ ӨРГӨДЛИЙГ ХҮЛЭЭН АВАХ, ПАРЛАМЕНТААР ХЭЛЭЛЦЭХ ТУРШЛАГА	14
2.1.Бүгд Найрамдах Эстони Улс	14
2.2.Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс	15
2.3.Канад Улс	17
2.4.Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	20
2.5.Шинэ Зеланд Улс	21
Гурав. ПАРЛАМЕНТЫН E-PETITION СИСТЕМИЙН ЗАРИМ АСУУДЛУУД	24
АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛЫН ЖАГСААЛТ	29

Нэг. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТАД ЦАХИМ СИСТЕМЭЭР ӨРГӨДӨЛ ХҮЛЭЭН АВАХ, ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ПРОЦЕДУР (ЕВРОПЫН ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА)

Дэлхийн улс орнуудын парламентуудад хууль тогтоох, хяналт тавих үндсэн үйл ажиллагаанаас гадна парламентын хэрэгжүүлдэг хамгийн чухал, шинэлэг үйл ажиллагаануудын нэг болох парламентын үйл ажиллагаанд, тэр дундаа хууль санаачлах ажиллагаанд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд ихээхэн анхаарах болсон. Европын улсуудын олон парламент сүүлийн 20 гаруй жилийн хугацаанд өргөдлийн системийг шинэчлэхээр эрчимтэй ажиллаж байна. Ингэхдээ парламентууд мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг ашиглах замаар иргэдийг парламентын үйл ажиллагаанд татан оролцуулж байна.

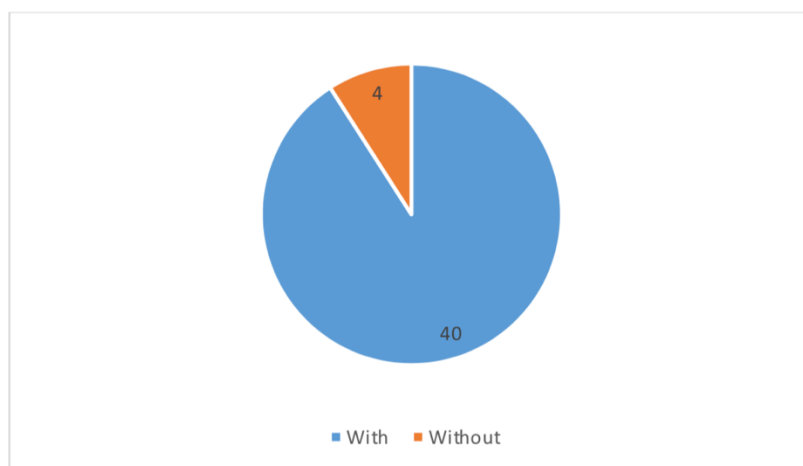
Судалгааны энэ хэсэгт Лиссабоны Их сургуулийн улс төрийн шинжлэх ухааны доктор Тьяго Тибурсиогийн 2023 оны 9 дүгээр сард хийсэн “Парламентад өргөдөл гаргах эрхийн журам болон практик үйл ажиллагаа” сэдэвт судалгааг¹ тоймлон оруулав.

Энэхүү судалгааг Европын Парламентын Өргөдлийн хорооны хүсэлтээр, Европын Парламентын Иргэний эрх, Үндсэн хуулийн бодлогын газрын захиалгаар хийжээ. Судалгаанд 33 улс (Европын 32 улс болон Канад)-ын парламентын 44 танхимын (дээд, доод танхим) иргэдийн өргөдөл гаргах эрхийг хэрэгжүүлэх, парламентад өргөдөл хянан шийдвэрлэх журам, практик үйл ажиллагаа, зохион байгуулалтыг (парламентад хүлээн авах шаардлага, шалгуур, парламентаар авч хэлэлцэх, өргөдлийг хаах г.м.) судалсан байна.

1.1.Иргэдийн өргөдөл (санал) өгөх эрх

Судалгаанд хамрагдсан Норвеги, Кипр, Финланд, Шведээс бусад орны парламентад иргэдийн өргөдөл гаргах эрх нь баталгаатай байдаг байна. Энэ нь эдгээр 4 улсад XIX зууны эхэн үед Шведэд үүсэж, XX зуунд бусад улсад тархсан омбудсмэн институцтэй холбоотой ажээ.

Зураг 1. Иргэдийн өргөдөл гаргах эрхтэй парламентууд

Омбудсмэн бол иргэдийн эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, хөхиүлэн дэмжих, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны шударга, хууль ёсны байдлыг баталгаажуулан хангах үүрэгтэй институц юм. Омбудсмэн нь өөрөө шийдвэр гаргадаггүй, түүний саналыг заавал биелүүлэх үүрэг хүлээдэггүй ч эрх мэдэл, хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлаараа хүчтэй нөлөө

¹ Rules, procedures and practices of the right to petition parliaments. Tiago Tibúrcio (Ph.D. in Political Science from ISCTE - University Institute of Lisbon). Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies, European Parliament. September 2023.
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2023\)753105](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2023)753105)

үзүүлдэг байна. Омбудсмэний иргэдийн эрхийг хамгаалагчийн үүрэг, өргөн хүрээний оролцоо, түүхэн туршлага нь зарим талаар иргэдийн парламентад өргөдөл гаргахтай дүйцэхүйц байдаг.

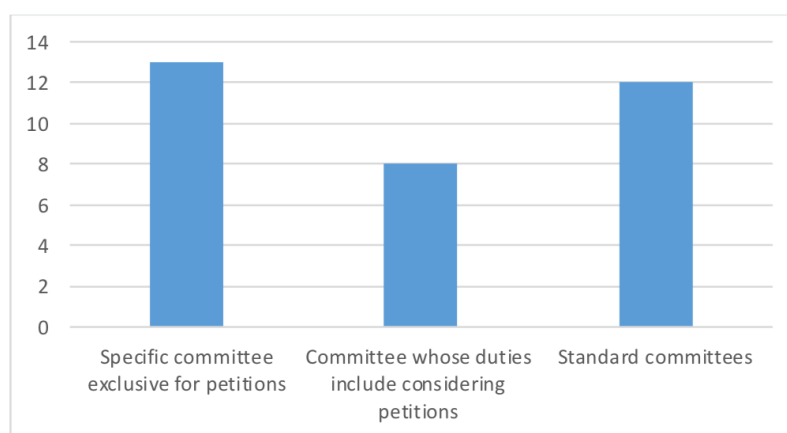
Судалгаанд хамрагдсан парламентууд нь иргэдийн өргөдлийг хүлээн авдаг бол Болгар, Францын парламентын хоёр танхимаас бусад парламентууд нь хуулийн этгээдийн өргөдлийг мөн хүлээн авдаг байна.

1.2. Парламентад иргэдийн өргөдлийг хүлээн авах

1.2.1. Парламентын өргөдөл хариуцсан хороо

Судалгаанд хамрагдсан парламентуудад ирүүлсэн иргэдийн өргөдөл хянан шийдвэрлэх асуудлыг хариуцах гурван субъект байна: 1) зөвхөн өргөдөл хариуцсан тусгай хороо; 2) өргөдөл хэлэлцэх эрх бүхий хороо, 3) тухайн асуудлыг хариуцсан байнгын хороо.

Зураг 2. Парламентын хариуцсан хороо

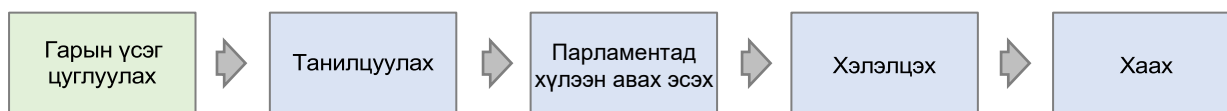
Судалгаанаас үзэхэд, парламентад зөвхөн өргөдөл хариуцсан тусгай хороо байх нь иргэдээс ирүүлсэн өргөдлүүдийг эрэмбэлж сонгох, авч хэлэлцэх зэрэг иргэдийн оролцооны энэхүү хэрэгсэлд чухал ач холбогдолтой. Мөн тэдгээрийг хянан шийдвэрлэх мэргэшсэн боловсон хүчнийг хангахад чиглэгддэг байна.

Судалгаанд хамрагдсан орнуудаас Австри, Бельги, Герман, Испани, Их Британи, Люксембург, Польш (Үндэсний Ассамблей), Турк парламентууд болон Европын Парламент нь өргөдөл хариуцсан тусгай хороотой байна. Харин Болгар, Польш (Сенат), Словени, Чехийн парламентууд нь тухайн асуудлыг хариуцсан байнгын хороо хариуцан ажилладаг байна.

1.2.2. Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх үндсэн үе шатууд

Улс орнуудын парламентад өргөдлийг хянан шийдвэрлэх үе шатууд нь харилцан адилгүй байдаг ч ерөнхийд нь дараах үндсэн үе шатуудад хувааж болно:

Зураг 3. Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх үндсэн үе шатууд

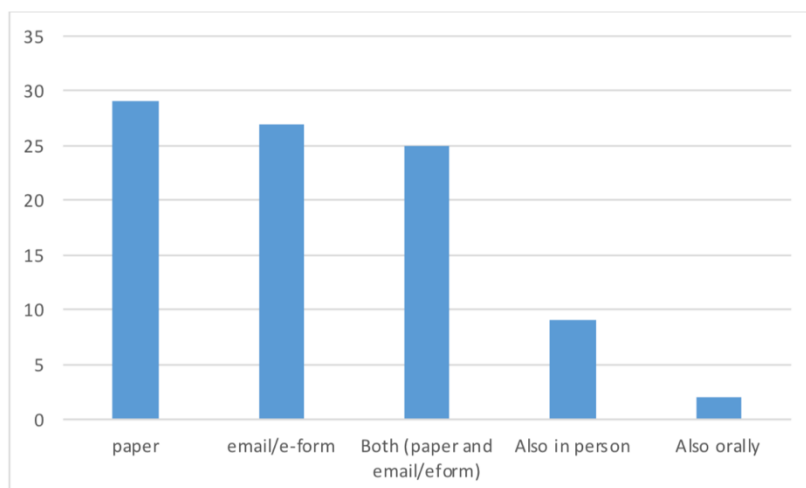
Дээрх үндсэн үе шатуудыг судалгаанд тоймлон авч үзнэ.

1.2.3. Өргөдөл хүлээн авах хэлбэр

Судалгаанд хамрагдсан бараг бүх парламентад цаасан өргөдөл хүлээн авсан хэвээр байна. Энэ нь орчин үеийн технологи ашиглах боломжгүй, эсхүл цаасан дээр өргөдөл гаргахыг илүүд үздэг иргэдтэй холбоо тогтоох боломжийг олгодог байна.

Парламентууд мөн цахим шуудангаар, эсхүл цахим хуудсаар дамжуулан иргэдээс өргөдөл хүлээн авч байна.

Зураг 4. Өргөдөл хүлээн авах хэлбэр

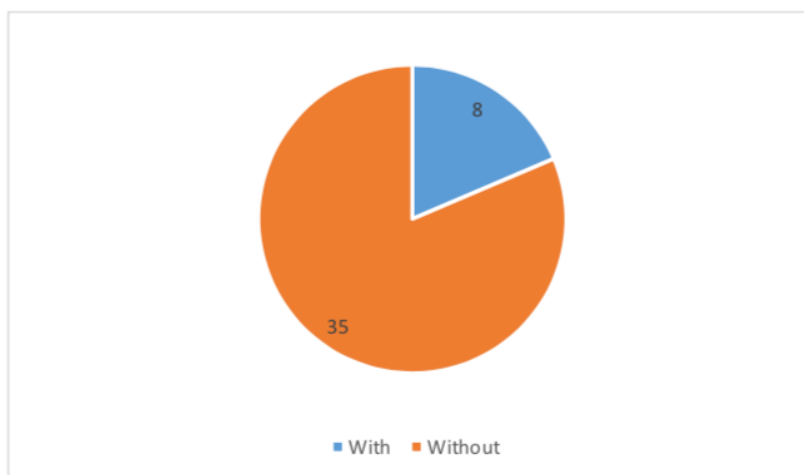
Эдгээрээс гадна ирүүлсэн өргөдлийг өөрөө биечлэн хүлээн авдаг туршлага зарим улс (Испани, Польш, Португал, Швейцар, Турк гэх мэт)-д байна. Тухайлбал, Португалд Парламентын дарга (эсхүл дэд дарга) чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд хангалттай өргөдөл (7500 хүний гарын үсэг) биечлэн хүлээн авдаг. Хорват, Латви парламентад биечлэн ирүүлсэн өргөдлийг хүлээн авдаг. Тухайлбал, Хорватын Парламентад танхимын даргатай шууд холбогдож утсаар ярих, эсхүл хорооны даргын өрөөнд уулзах боломжтой. Латвийн Парламентад Зочны болон мэдээллийн төвийн ажилтнууд нь иргэдийн амаар өгсөн хүсэлтийг бичгийн хэлбэрт оруулж өгдөг. Ингэхдээ тухайн иргэн нь тус төвд өөрийн биеэр ирж, гарын үсэг зурсан байхыг шаарддаг.

1.3. Өргөдөлд тавигдах шаардлага

Парламентууд нь иргэдийн өргөдлийг хүлээн авахад албан ёсны шаардлага тавих ба энэ нь парламентуудад ерөнхийдөө ижил байдаг. Тухайлбал, өргөдөлд өргөдөл гаргагчийн нэр, хаяг, гарын үсэг байна. Зарим парламентад өргөдлийг хүлээн авахын тулд иргэдийн гарын үсгийн тооны доод хэмжээг тогтоосон байдаг. Гэхдээ ганцхан гарын үсэгтэй өргөдөл гаргахыг зөвшөөрдөг цөөхөн парламент хувь хүний оролцоог хангах, иргэн бүр дуу хоолойгоо хүргэх боломжийг олгодог.

Иргэдийн гарын үсэг хэдий чинээ олон байна, төдий чинээ өргөдөлд тусгасан тухайн асуудал нь олон нийтийн дэмжлэгийг илэрхийлсэн хэвээр байна. Нэлээдгүй парламентууд өргөдлийн бичвэр буюу түүний ойлгомжтой байдлыг харгалзан үзэх (Албани, Бельги, Хорват, Герман, Франц, Латви, Португал, Их Британи, Сан-Марино) ба өргөдөлд доромжилсон (Латви), зохисгүй, үл хүндэтгэсэн үг хэллэг (Итали) агуулаагүй байх зэрэг шаардлагуудыг холбогдох журмаар тогтоодог. Шаардлагатай тохиолдолд тухайн өргөдөл гаргагчаас тодруулга авч болно. (Чех, Хорват, Португал)

Зураг 5. Өргөдөл хүлээн авах шаардлага тавьсан парламентын тоо

1.3.1. Саналын босго

Парламентад өргөдөл хүлээн авах нэг шаардлага бол иргэдийн саналын тоо байдаг. Ихэнх парламентууд нэгээс олон дэмжигчтэй өргөдлийг хүлээн авдаг бөгөөд гарын үсгийн тоо нь өргөдөл гаргах үйл явцад нөлөөлдөггүй.

Өмнө дурдсанчлан өргөдөл гаргахын тулд хамгийн бага тооны дэмжигчийг шаарддаг хэд хэдэн улсын парламент байдаг. Энэ үзүүлэлт нь өндөр байх тусам тухайн санал улам хүчтэй болно гэсэн үг.

Хамгийн өндөр саналын босгыг Германы Парламент тавьсан байдаг. Тус улсын Парламентын Өргөдлийн хорооноос нийтийн сонсгол зохион байгуулахын тулд хамгийн багадаа 50,000 хүний гарын үсэг шаардагддаг. 2005-2010 оны хооронд нийт 9 өргөдөл л зургаан сарын дотор хүрэх ёстой энэ босгонд хүрч чаджээ.

Хамгийн бага босгыг үндэслэлтэй эсэхийг үнэлэхдээ тухайн улсын хүн амын тоо, өргөдлийн гарын үсэг (нэр, гарын үсэг, таних дугаар гэх мэт бусад дэлгэрэнгүй мэдээлэл гэх мэт) хүчинтэй байх журмыг харгалзан үзэх шаардлагатай байдаг. Зарим улсад гарын үсгийг цахимаар цуглуулдаг, тухайлбал, Латвид цахим гарын үсэг шаарддаг. Тухайлбал, Европын Парламент, Герман, Люксембургийн парламентуудад өөрийн платформ дээрээ гарын үсэг цуглуулахыг шаарддаг. Португалийн хувьд цаасан болон цахим гарын үсгийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Хүснэгт 1. Парламентад өргөдөл хүлээн авах саналын босго

Улсын нэр	Хамгийн бага гарын үсгийн тоо
Их Британи	5
Канад (цаасан өргөдөл)	30
Гүрж	300
Канад (цахим өргөдөл)	500
Австри	500
Португал, Эстони	1.000
Люксембург	4.500
Латви, Чех	10.000
Украин (цахим өргөдөл), Бельги	25.000
Герман	50.000

Зарим систем нь энэ гарын үсгийн сонголтыг зөвхөн цахим өргөдлөөр (Канад) хязгаарладаг бол зарим нь цаасан болон цахим өргөдлийг (Герман, Португал) хүлээн авдаг.

Системүүдийн гол ялгаа нь цаг хугацаа юм. Европын Парламентад өргөдөлд нэмэлт гарын үсэг зурах эцсийн хугацаа байхгүй. Германд өргөдөл нийтлэгдсэнээс хойш 4 долоо хоногийн хугацаатай. Португал нь холбогдох хороо өргөдлийг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор гарын үсгийг хүлээн авна.

Судалгаанд хамрагдсан улсуудаас 21 улсын парламентад өргөдлийг хүлээн авсны дараа гарын үсэг нэмж цуглуулах боломжтой байдаг бол Бельги, Болгар, Эстони, Литва, Румын, Словени, Испани, Швейцар зэрэг 8 улсад үүнийг хүлээн зөвшөөрдөггүй байна.

1.3.2. Өргөдлийн агуулгад тавигдах шаардлага

Өргөдлийн агуулгын хувьд, зарим парламент зөвхөн нийтийн эрх ашгийг хөндсөн өргөдлийг хүлээн авдаг (Чех) бол зарим нь хувийн ашиг сонирхлын хүсэлтийг хүлээн авдаг.

Хүснэгт 2. Өргөдлийг хүлээн авахаас татгалзах бодит болон хууль эрх зүйн шалгуурууд (жишээ)

	Шалгуурууд	Улсын нэр
1	Саяхан хянан үзсэн өөр саналтай үндсэндээ адилхан байх	Эстони, Латви, Португал
2	Үндсэн хуулийн суурь зарчимд илт нийцэхгүй байх	Эстони, Чех, Гүрж, Герман, Словак, Украин
3	Тусгаар тогтнол, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, үндсэн хуулийн журамд заналхийлсэн агуулгатай байх	Литва, Гүрж, Украин
4	Олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүрэг, хариуцлагатай илт нийцэхгүй байх	Эстони, Словак
5	Холбогдох хуульд нийцэхгүй байх	Унгар, Словак
6	Хүндэтгэлгүй, ёс суртахуунгүй агуулгатай байх	Люксембург
7	Гүтгэлэг, эсхүл доромжилсон агуулгатай байх	Франц, Латви, Их Британи
8	Тодорхой хүмүүсийн (төрийн чиг үүргийг гүйцэтгэж байгаа албан тушаалтныг оролцуулан) хувийн хүрээлэл, нэр хүндэд хохирол учруулсан агуулгатай байх	Итали
9	Албадлагын, эсхүл сүрдүүлгийн шинжтэй байх	Герман
10	Нэг хүн, эсхүл хэсэг бүлэг хүмүүсийн эсрэг, ялангуяа тэдний улс төрийн үзэл бодол, гарал үүсэл, шашин шүтлэг, гишүүнчлэл, эсхүл гишүүнчлэлийн бус байдал, бэлгийн чиг хандлагынх нь эсрэг хүчирхийлэл, үзэн ядалтыг ядалтад уриалсан, гүтгэсэн, ялгаварлан гадуурхсан, түрэмгийлсэн, сөрөг хандлагад уриалсан, садар самуун сурталчилсан агуулгатай байх	Франц, Чех, Гүрж, Украин
11	Үндэстэн, шашин шүтлэг, үндэсний цөөнхийг доромжилсон агуулгатай байх	Франц, Чех, Унгар, Латви, Сан-Марино, Украин
12	Парламентыг доромжилсон агуулгатай байх	Унгар
13	Бусад хүмүүсийн эрх, эрх чөлөөг хязгаарлах аливаа шаардлага, саналыг агуулсан байх	Литва, Словак
14	Гуравдагч этгээдийн оюуны өмчийн эрхийг (барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх гэх мэт) зөрчих	Франц
15	Гуравдагч этгээдийн хувийн нууцлал, дүрсний эрхийг зөрчих	Франц
16	Хууль бус нэхэмжлэл гаргах	Португал, Чех
17	Нууц, эсхүл худалдааны нууц байж болох материалыг агуулсан байх	Их Британи
18	Тодорхой хүн, байгууллагыг гэмт хэрэгт буруутгах	Их Британи
19	Намын улс төрийн материал агуулсан байх	Их Британи
20	Шинэ хууль, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахыг шаардах	Турк

Парламентууд эрх мэдлийн хуваарилалт, шүүхийн асуудалд хөндлөнгөөс оролцохгүй байх үүднээс шударга ёстой холбоотой өргөдлийг парламентаар авч үзэхгүйгээр хамгийн их хасагддаг. (Бельги, Герман, Канад, Европын Парламент, Португал, Словак, Турк, Их Британи)

Зөвхөн нийтийн ашиг сонирхлын өргөдлийг авч үздэг системд тодорхой ашиг сонирхлын хүрээнд хязгаарлагдсан хүсэлтийг хасдаг байна.

1.3.3. Хүлээн авах боломжгүй өргөдөл

Парламентад хүлээн аваагүй өргөдлийг цааш хэрхэх талаар улс орнуудын парламентад харилцан адилгүй байна. Жишээлбэл, Бельги, Их Британид зөвхөн хүлээн авсан өргөдлийг цахим хуудсандаа нийтэлдэг. Гэтэл Португалд бүх өргөдлийг (доромжилсон агуулгатай) нийтэлдэг. Судалгаанаас үзэхэд, арван хоёр парламент хүлээн авах боломжгүй өргөдлийг тусад нь гаргаж өгдөг.

Парламентад хүлээн авах боломжгүй гэж үзсэн өргөдлийн тоо нь улс орнуудын хооронд зөрүүтэй байна. Судалгаанд авагдсан зарим улсад дийлэнх өргөдлийн хүлээн авсан байна. Харин шаардлага, шалгуур ихтэй улсуудад хүлээн аваагүй өргөдлийн тоо өндөр байна. Тухайлбал, 2021 онд Бельги, Украины парламентад өргөдлийн 50-аас дээш хувь байгаа бол, Европын Парламент болон Словакийн Парламентад 1/4-ийг хүлээн аваагүй байна.

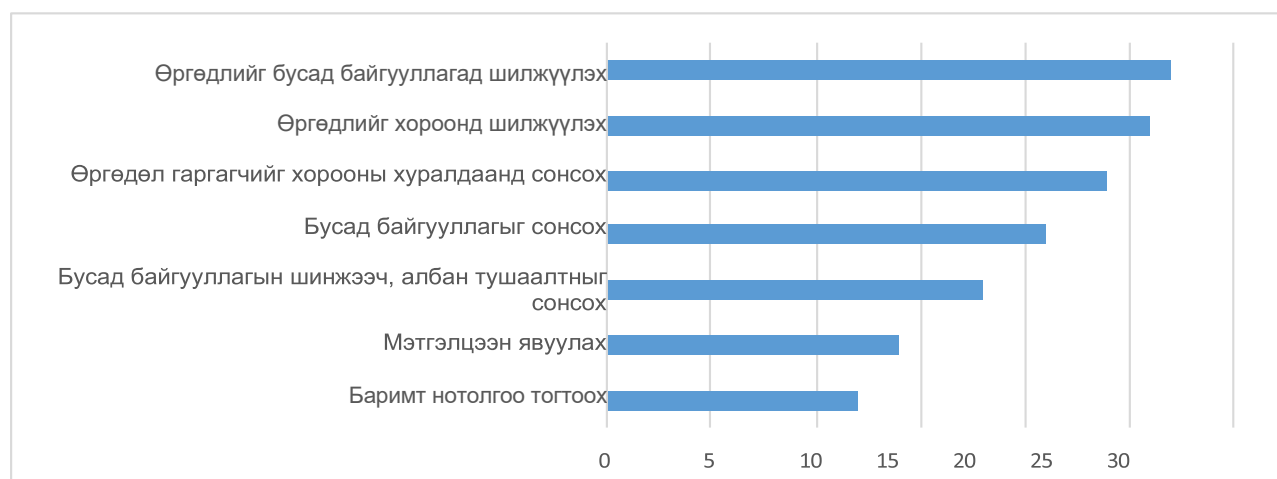
Хүснэгт 3. Хүлээн авах боломжгүй гэж үзсэн өргөдлийн хувь

	2019		2020		2021	
	Ирсэн өргөдлийн тоо	Хүлээж аваагүй өргөдөл (хувиар)	Ирсэн өргөдлийн тоо	Хүлээж аваагүй өргөдөл (хувиар)	Ирсэн өргөдлийн тоо	Хүлээж аваагүй өргөдөл (хувиар)
Бельги	143	78	187	65	182	52
Европын Парламент	1357	30	1573	25	1392	26
Эстони	12	0	20	0	29	3
Итали	145	12	202	8	178	13
Португал	90	11	167	10	154	12
Словак	20	25	6	50	10	10
Турк	5747	7	6373	5	4464	26
Украин	1707	56	1151	69	783	70

1.4. Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх

Парламентад өргөдлийг хүлээн авсны дараа хэрэгжүүлдэг нийтлэг үйл ажиллагааг дараах зурагт харуулав. Парламентууд хэд хэдэн үйл ажиллагааг нэгэн зэрэг хэрэгжүүлдэг боломжтой байдаг.

Зураг 6. Парламент дахь өргөдлийг хянан шийдвэрлэх хамгийн түгээмэл ажиллагаа

Дээрх ажлуудыг өргөдлийн асуудал эрхэлсэн хороодод тусгайлан олгодог, эсхүл жирийн хороод өөрсдийн эрхлэх асуудлаарх өргөдлийг хянан хэлэлцдэг (Франц, Унгар, Португалийн парламентын жишээн дээр) байна. Тухайлбал, Унгарын Парламентын практикт, хороодод дээрх хувилбаруудын заримыг хэрэгжүүлэх боломжтой боловч Парламентад өргөдөл гаргах практикт үүнийг төдийлөн ашигладаггүй.

1.4.1.Өргөдлийг бусад байгууллагад шилжүүлэх

Өргөдлийг бусад байгууллагад шилжүүлэх гэдэгт засгийн газар, омбудсмэн, бүс нутгийн, эсхүл орон нутгийн засаг захиргаа орж байна. Тухайлбал, хороо нь холбогдох байгууллага (төр, орон нутгийн засаг захиргаа)-тай харилцаж, өргөдлийн дагуу тавьсан асуудлын талаар асуулт асуух, санал бодлыг нь авах, тэдгээртэй холбоотой мэдээлэл цуглуулах, эсхүл өргөдлийн агуулгыг тэдэнд мэдээлэх боломжтой.

Энэ тохиолдолд зарим улсын парламентад холбогдох байгууллагаас хариу өгөх хугацааг хуулиар тогтоосон байх бөгөөд зарим нь дагаж мөрдөөгүй бол хариуцлага хүлээлгэхээр заасан байдаг. Тухайлбал, судалгаанд хамрагдсан парламентын 17 нь асуусан асуултад заавал хариулах ёстой гэсэн хариулт өгсөн байна.

Хүснэгт 4. Холбогдох байгууллагын хариу өгөх эцсийн хугацаа

Улсын нэр	Заавал хариу өгөх хугацаа (хоног)
Гүрж	15
Их Британи	14-21
Португал	20
Болгар, Латви, Румын (Сенат), Словак, Турк, Чех, Эстони	30
Бельги, Канад	45
Хорват	30-60

Ийм хугацааг тогтоохоос гадна парламентуудад, тухайлбал, Бельгийн Парламент нь өргөдлийг сайдад илгээсэн бол тэрээр 6 долоо хоногийн дотор, эсхүл хорооноос тогтоосон бусад хугацаанд бичгээр хариу тайлбар өгөх үүрэгтэй. Португалийн Парламентад энэ хугацаа 20 хүртэлх хоног байдаг бөгөөд энэхүү хамтын ажиллагааны үүргээ биелүүлэхгүй байх нь гэмт хэргийн шинжтэй боловч практик дээр энэ талаар шүүхийн байгууллагад мэдээлээгүй байна. Энэ хугацаа нь Европын Парламентад тухайн асуудлаас хамаарч 3 сар, Словенид 60 хоног байдаг.

1.4.2.Өргөдлийг хороонд шилжүүлэх

Судалгаанд хамрагдсан улсуудад өргөдлийг холбогдох хороонд шилжүүлэх нь хамгийн түгээмэл байдаг.

Тухайлбал, Германы Парламент, Европын Парламент нь өргөдлийн хороотой, эдгээр хороод нь хэлэлцэж буй асуудлаар мэргэжлийн хорооноос санал авдаг. Харин тусгайлсан өргөдлийн хороогүй парламентуудын хувьд асуудлынх нь дагуу анхнаасаа холбогдох хороонд өргөдлөө шилжүүлдэг.

Судалгаанд хамрагдсан улсуудын парламентад хороодын хамтын ажиллагааны механизмыг бүрдүүлэн ажиллаж байна. Тухайлбал, Бельгийн Төлөөлөгчдийн Танхимын хариуцах хороонд өргөдөл хүлээн авсан бол тус хороо нь өргөдлийн хариуг Өргөдлийн хороонд тогтмол, бичгээр мэдэгдэх үүрэгтэй. Өргөдлийн хорооны журмын 1.8-д заасны дагуу Өргөдлийн хороо нь өргөдөл хүлээн авсан хорооноос энэ талаар Өргөдлийн хороонд мэдэгдээгүй буюу хангалтгүй мэдээлсэн бол Өргөдлийн Хороо нь Танхимын дүрмийн 28.1-д заасны дагуу нэмэлт мэдээлэл өгч чадах хүмүүс, эсхүл байгууллагаас мэдээлэл, зөвлөгөө авч

болно. Мөн тус улсад өргөдөл нь мэтгэлцээнд орох нөхцөл хангагдсан бол Өргөдлийн хороо тухайн өргөдлийг холбогдох асуудлыг хариуцсан хороонд шилжүүлдэг.

Эстони Рийгикогу-гийн Удирдах зөвлөлөөс өргөдлийг хариуцан хэлэлцэх хамтарсан хороог томилж болно. Харин нэг хороо хариуцсан бол бусад хорооноос санал авах, эсхүл хэд хэдэн хорооны хамтарсан хурлаар хэлэлцүүлж болно.

Эдгээр хамтын ажиллагааны механизмын ихэнх нь албан ёсны журамгүйгээр явагддаг.

1.4.3. Өргөдөл гаргагчийг хорооны хуралдаанд сонсох

Өргөдөл гаргагч болон бусад холбогдох этгээдүүд байр сууриа илэрхийлэх, мэдүүлэг өгөх, хорооны хэлэлцүүлэгт оролцох боломжийг олгох үүднээс хороод нээлттэй хуралдаан, сонсгол хийдэг. Тухайлбал, Словени зэрэг зарим оронд өргөдлийн дагуу сонсгол явуулах тогтолцоотой. Нээлттэй хуралдаан, сонсгол хийх зорилго нь нийтийн ашиг сонирхол, өргөн хүрээний асуудалтай холбоотой өргөдлийг хэлэлцэх явдал юм.

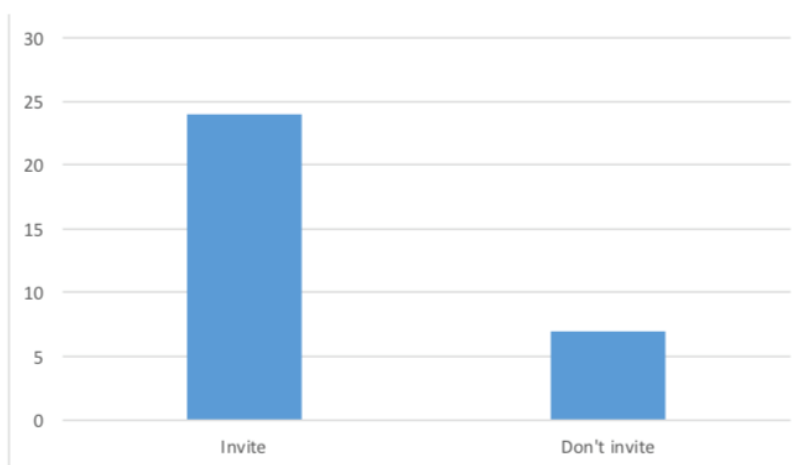
Гэсэн хэдий ч саналын босго тогтоосон ч парламентууд заавал сонсгол хийнэ гэсэн үг биш юм. Тухайлбал, Германд "олон нийтийн өргөдөл"-ийг Өргөдлийн хороо гишүүдийн 2/3-ын олонхын саналаар шийдвэрлэдэг. Харин Болгар саналын босго байхгүй ч бүх тохиолдолд өргөдөл гаргагчдыг сонсдог байна.

Европын Парламентад өргөдөл гаргагч хорооны хуралдаанаар өргөдлийг нь хэлэлцэх үед түүнд оролцох эрхтэй. Хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал батлагдсаны дараа өргөдөл гаргагчдад түүний өргөдлийг хэлэлцэх эсэхийг шуурхай мэдэгдэнэ. Хорооны хуралдаанд оролцохыг урьж байна. Тухайн өргөдлийг сонирхож буй Парламентын гишүүн улсыг урьдчилан мэдэгдэж, хорооны хуралдаанд оролцож, мэдэгдэл хийхийг урьж болно. Хороо шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох бусад оролцогч талуудад ижил зарчмыг хэрэглэж болно.

1.4.4. Бусад байгууллагыг сонсох

Судалгаанд хамрагдсан улсуудад байгууллагын төлөөлөгчдийг хорооны хуралдаанд урьж болно. Тухайлбал, Чехэд өргөдлийг 10.000-аас доошгүй хүн, Германд 50,000 гаруй хүн тус тус дэмжсэн бол парламентын холбогдох хороо нь бусад байгууллагуудын төлөөлөгчдийг хуралдаандаа урьж оролцуулдаг.

Зураг 7. Өргөдөл гаргагчдыг нэмэлт мэдээлэл өгөхийг урьдаг парламентууд

Өргөдлийг хэлэлцэхдээ зарим парламент өргөдөл гаргагчид нэмэлт мэдээлэл өгөх замаар оруулахыг хүсэж буй нэмэлт саналыг харгалздаг. Өргөдөл гаргагчид Болгар, Европын Парламент, Эстони, Герман, Унгар, Итали, Латви, Румын, Словени, Турк зэрэг улсад өргөдөл

гаргах явцад өргөдөлд холбогдох мэдээллийг нэмж оруулах эрхтэй. Бельги, Францын парламентууд ийм боломжийг олгодоггүй.

1.4.5.Бусад байгууллагын шинжээч, албан тушаалтныг сонсох

Судалгаанд хамрагдсан 18 парламент нь бусад байгууллагын шинжээч, албан тушаалтныг сонсдог байна. Үүний үр дүнд хариуцсан хороод нь хөндлөнгийн шинжээчид, эсхүл холбогдох салбарын мэргэжилтнүүдтэй зөвлөлдөж, өргөдлийн асуудлаар тэдний санал, дүгнэлтийг авах боломжтой.

Харин Итали, Унгарын парламентад үүнийг хэрэгжүүлдэггүй байна.

Люксембургийн хувьд шинжээчдийг сонсох санаачилга нь Парламент, эсхүл Парламентын гишүүдээс бус өргөдөл гаргагчид өөрсдөө (Парламентад хэлэлцэх үед, өөрөөр хэлбэл 4500-аас дээш хүний гарын үсэгтэй өргөдлийн хувьд) санаачилга гаргадаг байна.

1.4.6.Мэтгэлцээн явуулах

Өргөдлийн асуудлыг парламентын хороогоор, ялангуяа чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэх авч хэлэлцэх, мэтгэлцээн явуулах нь хамгийн чухал үйл явц юм.

Парламентын хэлэлцэх асуудлын дараалалд өргөдлийн асуудал орох нь өргөдөл гаргагчдын хувьд хамгийн их хүлээгдэж байдаг үйл явц бөгөөд ихэнх улс орнуудын парламентад мэтгэлцээний ач холбогдлыг тусгасан байдаг.

Мэтгэлцээн нь өргөдлийн асуудлыг хэлэлцэх боломжийг олгохоос гадна асууж буй байгууллагуудын (төрийн байгууллага гэх мэт) өгсөн хариултууд хангалттай байсан эсэхийг үнэлэх боломжийг олгодог.

Ийнхүү парламентын хэлэлцэх асуудлын дараалалд орох өргөдлийн хувьд ихэвчлэн иргэдийн гарын үсгийн тооны доод босготой холбоотой бөгөөд саналын босго нь судалгаанд хамрагдсан орнуудад мөн харилцан адилгүй байна. Хамгийн бага босгыг Португал, хамгийн их босгыг Франц тавьсан байна. Францад 500,000 хүний гарын үсэг шаардагддаг. Их Британид 100,000 гаруй хүний гарын үсэгтэй өргөдлийн асуудлаар мэтгэлцээн явуулах боломжтой. Португал, Словак улсад босгонд хүрсэн өргөдлийн хувьд мэтгэлцээн заавал явуулна.

Хүснэгт 5. Парламентын мэтгэлцээнд оруулах саналын босго

Улсын нэр	Саналын Босго
Португал	2.500 (хорооны мэтгэлцээн)
	7.500 (нэгдсэн хуралдааны мэтгэлцээн)
Их Британи, Словак	100.000 (нэгдсэн хуралдааны мэтгэлцээн)
Франц	500.000 (нэгдсэн хуралдааны мэтгэлцээн)

1.4.7.Баримт цуглуулах

Өргөдлийн асуудлаар баримт цуглуулах ажиллагаа нь Франц, Гүрж, Герман, Румын, Словени зэрэг 12 парламентад байдаг. Европын Парламент нь өргөдлийн асуудлаар энэ ажиллагааг чухалчилж авч үздэг бол энэ ажиллагааг журамд заасан боловч Италид хэрэгжүүлж байгаагүй, Португали, Унгарт ховор хэрэгжүүлдэг байна.

1.5.Өргөдлийг авч үзсэний дараа авах арга хэмжээ

Судалгаанд хамрагдсан улсуудын парламентад иргэдийн өргөдлийг авч үзсэний дараа дор дурдсан арга хэмжээнүүдийг авдаг:

- **олон нийтэд мэдээлэх:** өргөдөл, түүний хянан шийдвэрлэх явцыг цахим хуудсаар дамжуулан олон нийтэд ил тод болгох, аливаа иргэн, тэр дундаа хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд энэ үйл явцад хяналт тавих боломжийг олгодог;
- **мэдээлэл цуглуулах:** өргөдлийн асуудлын ач холбогдлыг авч баримт, нөхцөл байдлын талаарх мэдээллийг цуглуулах нь өргөдлийн үндэслэлийг илүү сайн шалгах боломжийг олгодог. Мөн дараа дараагийн үйлдлүүдийн чухал үндэс суурь болдог;
- **өргөдөл гаргагчидтай харилцах:** өргөдөл гаргагч өргөдлийнх нь хянан шийдвэрлэх явцын талаар мэдээлэл өгөх, тодруулдаг;
- **бусад байгууллагад шилжүүлэх:** өргөдлийг бусад холбогдох байгууллагуудад шилжүүлэх, хариу өгөх магадлалыг нэмэгдүүлдэг;
- **мэтгэлцээн явуулах:** өргөдөл гаргагчдын дуу хоолойг парламентад дэвшүүлдэг чухал үр дүн бөгөөд мэтгэлцээнийг хороод, эсхүл нэгдсэн хуралдаанд явуулж, энэ талаар тайлагнадаг;
- **шийдвэр гаргах:** тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх, тэр дундаа хариуцлага хүлээж болзошгүй албан тушаалтны талаар санал хураалт явуулж шийдвэрлэдэг;
- **бодлогын санаачилга:** өргөдөл гаргагч нь хууль санаачлах үйл ажиллагаанд оролцох боломжтой.

Судалгаанаас үзэхэд, парламентад иргэдийн өргөдлийг авч үзсэний дараа авдаг арга хэмжээнүүдийг төрлөөр нь дараах хүснэгтэд бүлэглэв.

Хүснэгт 6. Авах арга хэмжээ

Авах арга хэмжээ	Жишээ
Олон нийтэд мэдээлэх	цахим хуудас, парламентын суваг, статистикийн тайлан, албан ёсны сэтгүүлд нийтлэх
Мэдээлэх	тайлагнах, хариулах, газар дээр нь танилцах
Парламентын гишүүдийн санал	мэтгэлцээн явуулах
Өргөдөл гаргагчидтай харилцах	хуралдаанаар сонсох, цахим порталаар өргөдөл дэмжигчидтэй харилцах, сонсгол зохион байгуулах
Шилжүүлэх (ихэвчлэн эрх бүхий байгууллагад)	бусад байгууллагад, тухайлбал, засгийн газар, омбудсмэн, орон нутгийн засаг захиргаа, шүүх, эсхүл цагдаа (хэрэв гэмт хэргийн нотлох баримт байгаа бол)-д шилжүүлэх
Асуулт тавих	засгийн газар, бусад байгууллага, мэргэжилтнүүдэд асуулт тавих
Мэтгэлцээн явуулах	хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд мэтгэлцээн явуулах, нэгдсэн хуралдаан/хороонд танилцуулах, тогтоолын төсөл хэлэлцүүлэх
Зөвлөгөө өгөх	ихэнхдээ эрх бүхий байгууллагад ханддаг
Зуучлах	эрх бүхий байгууллагатай уулзаж асуудлыг шийдвэрлэх
Шийдвэр гаргах	өргөдлийн сэдвээр санал хураалт явуулах
Улс төрийн санаачилга гаргах	боломжит хууль тогтоомжийг улс төрийн бүлэгт шилжүүлэх, үнэт цаас

1.6.Өргөдлийг хаах

1.6.1.Өргөдлийг хаах шалгуур

Судалгаанд хамрагдсан улсуудын парламентад иргэдийн өргөдлийг авч үзээд хаахад дараах шалгуурыг дараах үндсэн дөрвөн төрөлд хуваасныг доорх хүснэгтээс харж болно.

Хүснэгт 7. Өргөдлийг хаах шалгуур

Шалгуур		Жишээ
Өргөдлийг өөр хороонд шилжүүлсэн бол	A	Австри
Өргөдлийг бусад байгууллагад шилжүүлсэн бол		Австри, Бельги (Сенат), Герман, Португал
Цаашид арга хэмжээ авахаар өргөдлийг Омбудсмэнд шилжүүлсэн бол		Австри, Бельги (Сенат), Португал
Хорооны дүгнэлтийн дагуу асуудлыг парламентаар хэлэлцэхийг шаардсан бол		Австри
Сонсгол хийсэн бол		Люксембург
Хүлээн зөвшөөрөх тухай шийдвэр гарсан бол		Европын Парламент, Португал*
Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэх/шийдвэр гарсан бол		Португал, Турк
Хорооны саналаар		Испани (Сенат)
Чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулсан бол		Испани (Сенат), Швейцар
Босгодоо хүрээгүй бол		Гүрж, Люксембург
Парламентын бүрэн эрхийн хугацаа дууссан бол	B	Бельги, Итали, Испани, Их Британи
Эрх бүхий байгууллага хариу өгсөн бол	C	Хорват, Герман**, Словени, Испани (Сенат), Их Британи
Өргөдлийн асуудлаар хуулийн төсөл боловсруулагдсан бол		Франц (Сенат)
Тогтоол батлагдсан бол		Итали, Польш, Герман***
Өргөдлийн асуудал нь хэдийнээ хэлэлцэж байгаа хуулийн төсөлд туссан бол		Итали
Засгийн газар энэ асуудлаар шийдвэр гаргасан бол		Бельги
Өргөдлийн асуудал нь хамааралгүй болсон бол	D	Бельги
Өөр хүчин чармайлт гаргах шаардлагагүй гэж үзсэн бол		Европын Парламент, Португал

Тайлбар: * <101 гарын үсэг бүхий өргөдлийн хувьд
 ** хороо өргөдлийн хариуг хангалттай гэж үзсэн бол
 *** Засгийн газрын үйл ажиллагаа хүлээгдэж байгаа бол

Дээрх хүснэгтээс үзэхэд, парламентад иргэдийн өргөдлийг авч үзээд хаах шалгууры А, В, С, D гэсэн дөрвөн үндсэн төрөлд хуваасан байна:

- **А төрлийн шалгуур:** эдгээр нь зөвхөн парламентаас хамаарч, түүний хяналтад байдаг. Парламентаас тогтоосон процедурын дагуу хийгддэг;
- **В төрлийн шалгуур:** эдгээр нь тодорхой бөгөөд ихэвчлэн хууль, журмаар тогтоосон байдаг. Тухайлбал, хэрэв парламентын бүрэн эрхийн хугацаа нь дууссан бол өргөдлийг хаадаг жишээ хэд хэдэн парламентад байдаг;
- **С төрлийн шалгуур:** эдгээр нь гаднын байгууллагын хариу үйлдэл зэрэг гуравдагч этгээдийн үйл ажиллагаанаас хамаарна. Зарим парламент өргөдлийг хаахаас өмнө эдгээр хариуг хүлээх бөгөөд хэрэв хариу өгөхгүй бол өргөдлийг хаах хугацаа хойшлогдож магадлалтай;
- **D төрлийн шалгуур:** эдгээр нь өргөдлийн хэлэлцүүлгийг зогсоох нь зүйтэй, эсхүл цаашид авч үзэх шаардлагагүй болсон үед парламент (эсхүл хороо) шийдвэрлэнэ.

1.6.2.Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх хугацаа

Парламентын өргөдлийн системд түүнийг хянан шийдвэрлэх хугацаа чухал ач холбогдолтой. Хугацаа нь давж заалдах гомдолд хариу авах эрхтэй нягт холбоотой. Энэхүү эрхийг хангахын тулд өргөдлийг цаг тухайд нь шийдвэрлэх нь чухал байдаг.

Мөн энэ хугацаа нь өргөдлийн системийн үр дүнтэй байдлын чухал үзүүлэлт болдог. Өргөдлийг удаан хугацаанд хянан үзэх нь хариу арга хэмжээний үр ашгийг бууруулж

болзошгүй, ялангуяа тухайн асуудал нь шуурхай арга хэмжээ авах шаардлагатай тохиолдолд.

Өргөдлийг анхааралтай авч үзэх, цаг тухайд нь хариу өгөх хоёрын тэнцвэрийг бий болгох асуудал парламентад тулгарч байна. Энэ нь ялангуяа нарийн төвөгтэй асуудал бүхий өргөдлийг хянан шийдвэрлэхэд хүндрэлтэй байдаг.

Бусад байгууллагуудын хариу удаашрах зэрэг зарим хүчин зүйл нь парламентаас өргөдөлд цаг тухайд нь хариу өгөхөд саад учруулж эрсдэлтэй. Эдгээр байгууллагууд болон хоорондын үр дүнтэй уялдаа холбоо хамтын ажиллагаа нь уг асуудлыг шийдвэрлэх нэг механизм болдог.

Хүснэгт 8. Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх хугацаа

Улсын нэр	Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх хугацаа (ойролцоогоор)
Болгар	12 сар
Эстони	10 сар
Испани (Сенат)	8 сар
Итали	7.4 сар
Европын Парламент	6-аас 12 сар
Франц (Сенат)	4-өөс 8 сар
Литва, Польш	3 сар
Словак	2-оос 3 сар
Люксембург, Словени, Турк	2 сар
Португал	1.5-аас 12 сар

1.6.3. Олон нийтэд мэдээлэх

Судалгаанаас үзэхэд, улс орнуудын парламентын өргөдлийн систем дэх олон нийтэд мэдээлэх үүргийг дараах байдлаар авч үзсэн байна:

- **цахим хуудас ашиглах:** судалгаанд хамрагдсан ихэнх парламентууд өргөдөл гаргагч болон олон нийтэд мэдээлэл өгөх гол суваг нь тусгайлсан өргөдлийн цахим хуудастай (платформ), эсхүл өөрийн цахим хуудастаа багтаасан. Уламжлалт хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтийн сүлжээг иргэдийн төлөөлөгчийн байгууллагуудтай харьцуулахад бага ашиглаж байна;
- **өргөдлийн цахим хуудасны чиг үүрэг:** парламентууд өргөдлийн цахим хуудас (платформ)-аараа дамжуулан иргэдээс ирүүлсэн өргөдлийн бүрэн текст, холбогдох огноо, дэмжигчдийн тоо, түүнийг хянан шийдвэрлэх үйл явцын талаар цогц мэдээлэх, талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг иргэдийн бүртгэлээр нь санал болгох, дэмжсэн гарын үсгийг нэмэх замаар харилцан үйлчлэлийг хөнгөвчилж байна;
- **олон нийтийн анхаарлыг татах:** олон парламентууд өргөдөл гаргах үйл явцын парламентын сонсгол, мэтгэлцээн зэрэг чухал хэсгүүдийг цахим дата урсгал, парламентын телевиз зэрэг сувгуудаар дамжуулан олон нийтэд нээлттэй хүргэж байна;
- **хугацаанд хяналт тавих:** өргөдөл хянан шийдвэрлэх үйл явцын товыг цахим хуудсанд байршуулснаар иргэд парламент болон бусад байгууллагаас ирүүлсэн хариу арга хэмжээг цаг тухайд нь авч байгаа эсэхийг хянах боломжтой болж, парламентын үйл ажиллагааг үр дүнтэй, шуурхай явуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

Хоёр. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ИРГЭДИЙН ЦАХИМ ӨРГӨДЛИЙГ ХҮЛЭЭН АВАХ, ПАРЛАМЕНТААР ХЭЛЭЛЦЭХ ТУРШЛАГА

2.1.Бүгд Найрамдах Эстони Улс

Бүгд Найрамдах Эстони Улс (БНЭУ) бодлого боловсруулах, хууль тогтоох үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор 2014 оноос Иргэдийн санал санаачилга портал Rahvaalgatus.ee-ийг нэвтрүүлж эхэлсэн бөгөөд энэ нь БНЭУ-ын иргэд Парламентад хүсэлт гаргах хууль ёсны эрхээ хэрэгжүүлэх дижитал шийдэл юм.

Энэхүү портал нь БНЭУ-ын Парламент (Рийгикогу) болон орон нутгийн засаг захиргаанд мөрдөж буй хууль, журамд өөрчлөлт оруулах, хэлэлцэгдэж буй хууль, журамд санал өгөх, нийгмийн нөхцөл байдлыг сайжруулах талаар санал гаргах, хэлэлцүүлэг явуулах, цахим гарын үсэг бүхий хамтын саналаа бичих, өргөн мэдүүлэх боломжийг олгодог байна. Энэ нь Рийгикогууд суудалтай улс төрийн намуудад зориулагдаагүй.

Rahvaalgatus.ee порталыг ашиглахдаа үзэн ядсан болон доромжлолын шинжтэй үг хэллэг хэрэглэхийг хориглоно. БНЭУ-ын Хамтын Ажиллагааны Ассамблей² ашиглалтын нөхцөлийг зөрчсөн аливаа бичлэг, бичвэрийг нэмэлт тайлбаргүйгээр устгах эрхтэй.³

Rahvaalgatus.ee порталын үйл ажиллагаа нь Санамж бичиг, тайлбар, хүсэлтэд хариу өгөх, хамтын хаяг илгээх тухай хуулиар (Response to Memoranda and Requests for Explanations and Submission of Collective Addresses Act)⁴ зохицуулагдана. Энэ порталаар дамжуулан парламентад илгээсэн саналтай холбогдох асуудлыг Рийгикогугийн дэгийн дүрэм, дотоод журмын тухай хуулиар (Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act) зохицуулсан байна.

Парламентаар авч хэлэлцэх иргэдийн саналын тооны босго

Санамж бичиг, тайлбар, хүсэлтэд хариу өгөх, хамтын хаяг илгээх тухай хуульд зааснаар Рийгикогууд илгээх саналд БНЭУ-ын 16-аас дээш насны 1000-аас доошгүй иргэдийн гарын үсгийг цуглуулсан байх шаардлагатай. Хамтын саналын гарын үсгийг 18 сарын хугацаанд цуглуулна⁵.

Рийгикогугийн Удирдах зөвлөл⁶ тухайн саналыг ирүүлснээс хойш хуанлийн 30 хоногийн дотор саналыг хүлээн авсан, эсхүл хүлээн авахаас татгалзсан тухай санал ирүүлсэн хүмүүст мэдэгдэнэ.

Рийгикогу нь хүлээн авсан саналыг Рийгикогугийн дэгийн дүрэм, дотоод журмын тухай хуульд⁷ заасны дагуу шийдвэрлэх ба шаардлага хангасан бүх саналыг тухайн асуудлыг хариуцах парламентын нэг, эсхүл хэд хэдэн хороодод хэлэлцүүлэхээр шилжүүлнэ. Хороо саналыг хэлэлцээд 6 сарын дотор шийдвэрээ гаргана. Ийнхүү хэлэлцэх явцад шаардлагатай үед санал ирүүлсэн хүмүүсийг хорооны хуралдаанд урин оролцуулж тухайн саналтай холбогдох тайлбарыг сонсож болно.

² БНЭУ-ын Хамтын Ажиллагааны Ассамблей (ЕСА) нь тус улсын урт хугацааны хөгжилд зориулагдсан төрийн бус байгууллагуудын хамтын ажиллагааны сүлжээ юм. Тус Ассамблейг БНЭУ-ын Ерөнхийлөгч үүсгэн байгуулсан бөгөөд одоогоор 77 байгууллага уг сүлжээний гишүүнээр нэгдсэн байна. ЕСА-ийн зорилго нь эдгээр байгууллагуудын санал бодлыг хуваалцах, зохицуулах, үүний үндсэн дээр улс орны ирээдүйд чухал ач холбогдолтой асуудлуудын талаар үнэлгээ, санал зөвлөмж гаргахад оршдог байна.

³ <https://rahvaalgatus.ee/about>

⁴ Response to Memoranda and Requests for Explanations and Submission of Collective Addresses Act, Chapter 3, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501112016001/consolide>.

⁵ <https://rahvaalgatus.ee/about>

⁶ Энэ зөвлөл нь парламентын дарга, дэд дарга нараас бүрддэг, Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act, § 12. Membership of the Board of the Riigikogu, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112014003/consolide>

⁷ Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act, Chapter 18². Rules for proceedings on collective proposals, §152¹². Conduct of proceedings on the proposal, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112014003/consolide>

Хорооноос тухайн саналыг хэсэгчлэн, эсхүл бүхэлд нь зөвшөөрөх, эсхүл зөвшөөрөөгүй гэсэн шийдвэрийн аль нэгийг гаргах ба энэ тухай санал ирүүлсэн хүмүүст хариу илгээнэ.

Иргэдийн саналыг парламентын хэлэлцүүлэгт оруулах, хууль тогтоомжид тусгах процедур

Хороо саналтай холбоотой дараах шийдвэрийг гаргана⁸:

- улс орны хувьд чухал асуудал гэж үзээд хуулийн төсөл, эсхүл тогтоолын төсөл санаачлах;
- ард нийтийн хэлэлцүүлэг явуулах;
- саналыг эрх бүхий байгууллагад уламжлах;
- саналыг Засгийн газарт уламжлах;
- саналаас татгалзах (2 жил хүрэхгүй хугацааны өмнө тухайн саналтай ижил агуулга бүхий саналыг хэлэлцэж байсан, эсхүл тухайн санал нь Үндсэн хуулийн зарчим болон олон улсын гэрээ хэлэлцээрийн дагуу Естони Улсын хүлээсэн үүрэгтэй нийцэхгүй байх тохиолдолд). Энэ тохиолдолд Хороо санал ирүүлсэн хүмүүст татгалзах үндэслэлээ тайлбарлах ёстой.
- бусад аргаар шийдвэрлэх.

2.2.Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс

Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс (Их Британи)-ын Парламент нь иргэдийн өмнөөс Засгийн газрын үйл ажиллагааг хянах, шалгах, үр нөлөө бүхий хууль тогтоомж боловсруулах, батлах болон өдөр тутмын амьдрал дахь томоохон асуудлаар мэтгэлцэх, шийдвэр гаргах чиг үүрэгтэй ажилладаг. Энэ хүрээнд иргэдээс цахим өргөдөл хүлээн авах, түүнийг хэлэлцэх үүрэгтэй. Олон нийтээс Парламентын Нийтийн танхим болон Засгийн газарт цахим өргөдөл гаргах, зургаан сарын хугацаанд 10000 буюу түүнээс дээш гарын үсэг цугларсан цахим өргөдөлд Засгийн газар бичгээр хариу өгөх, түүнийг Парламентын Өргөдлийн хороо хэлэлцэж, мэтгэлцэнэ.⁹

Парламентаар авч хэлэлцэх иргэдийн саналын тооны босго

Их Британийн Засгийн газар болон Парламент (House of Commons) нь цахим өргөдөл гаргах тусдаа платформ ажиллуулдаг бөгөөд энэ нь Засгийн газар болон Парламентын эрх мэдлийн хүрээнд шийдвэрлэх боломжтой асуудлуудын талаар өргөдөл гаргах боломжтой платформ юм.

Цахим өргөдөл гаргахад зөвхөн Их Британийн иргэд болон оршин суудаг иргэд өргөдөл гаргах боломжтой. Тухайн өргөдөл гаргагчийг дэмжсэн 5 хүн байх бөгөөд өргөдөл гаргахдаа тэдний цахим хаягийг оруулсанаар баталгаажна.

Мөн өргөдөл нь Их Британийн Засгийн газар болон Парламент хариуцсан асуудал байх бөгөөд тэдний баталсан хууль тогтоомжийг шүүмжилсэн, өөрчлөхийг шаардсан байх боломжтой.

Их Британийн Парламент нь Өргөдлийн хороотой бөгөөд олон нийтээс ирүүлсэн цахим өргөдлийг хүлээн авч шаардлага хангасан тохиолдолд шийдвэрлэх дараагийн шат руу шилжүүлнэ. Өргөдлийн хороо нь Парламентын гишүүдээс бүрддэг.

⁸ Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act, Chapter 18². Rules for proceedings on collective proposals, §152¹³. Decisions concerning the proposal, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112014003/consolide>

⁹ <https://www.zms.mn/a/81961>

Цахим өргөдөл нь 10.000 хүний гарын үсэг цугларсан тохиолдолд Засгийн газар өргөдөлд хариу хүргүүлнэ.

100.000 хүний гарын үсэг цугларсан тохиолдолд тухайн асуудлыг Парламент авч хэлэлцэнэ. Хэдийгээр гарын үсэг цугларсан ч гэсэн Парламентын хэлэлцүүлэгт оруулахаар төлөвлөсөн байвал тухайн асуудлыг өргөдөл байдлаар хэлэлцүүлэгт оруулахгүй байж болно.

Шаардлагатай тохиолдолд өргөдөл гаргагч иргэдийн төлөөлөлтэй сонсгол хийх боломжтой.

Өргөдөл гаргах үйл явц:¹⁰

- Их Британийн иргэд болон оршин суугчид Их Британийн Засгийн газар, Парламентын сайтаар дамжуулж өргөдөл гаргана;
- өргөдлийг дэмжих таван хүний санал байна;
- өргөдлийг шалгаад, өргөдөлд тавигдах шаардлагыг хангаж байвал нийтлэнэ;
- гаргасан өргөдөлд Их Британийн иргэд болон оршин суугчид дэмжиж, гарын үсэг зурах бөгөөд зөвхөн нэг удаа гарын үсэг зурах боломжтой;
- өргөдлийн хороо бүх өргөдлийг хянана. Тэд анхаарал татсан асуудалтай өргөдлийг Засгийн газар эсхүл парламентад танилцуулж арга хэмжээ авахыг шаардах эрхтэй;
- гаргасан өргөдөлд 10.000 хүн гарын үсэг зурснаар Их Британийн Засгийн газар болон парламентаас бичгээр хариу хүргүүлнэ;
- гаргасан өргөдөлд 100.000 хүн гарын үсэг зурснаар тухайн асуудлыг парламентаар хэлэлцүүлэх болдог.

Иргэдийн саналыг парламентын хэлэлцүүлэгт оруулах, хууль тогтоомжид тусгах процедур

Өргөдлийн хороог Нийтийн танхимаас байгуулах бөгөөд petition.parliament.uk сайтад ирүүлсэн цахим өргөдлүүд болон Парламентад ирүүлсэн олон нийтийн (цаасан) өргөдлийг судлах, шийдвэрлүүлэх үндсэн үүрэгтэй. Үүнд дараах үйл ажиллагааг зохион байгуулж ажиллана:¹¹

- Засгийн газар болон бусад холбогдох хүн, байгууллагаас өргөдөлтэй холбоотой дэлгэрэнгүй мэдээллийг өргөдөл гаргагчид бичгээр хүргүүлэх;
- Засгийн газар болон бусад холбогдох хүн, байгууллагатай өргөдөл гаргагчийг биечлэн уулзуулж, дэлгэрэнгүй мэдээллийг хүргүүлэх;
- Өргөдлийн дагуу арга хэмжээ авахыг Засгийн газар болон бусад төрийн байгууллагад бичгээр шаардлага хүргүүлэх;
- Өргөдөл гаргасан асуудлыг судалж үзэхийг парламентын бусад хорооноос хүсэх;
- Нийтийн танхимд хэлэлцүүлэхээр өргөдөлд тусгагдсан асуудлыг дэвшүүлэх.

Өргөдлийн хороо нь the Backbench Business Committee-д танхимын мэтгэлцээн хийх зөвшөөрөл авна.

100'000 гарын үсэг цуглуулсан олон нийтийн өргөдлийг Парламентын Westminster Hall Chamber хуралдааны үеэр хэлэлцэх асуудлуудад оруулах ёстой. Мөн цөөн гарын үсэгтэй хэдий ч танхимын гишүүдийн дийлэнх дэмжсэн тохиолдолд хэлэлцүүлэгт оруулах боломжтой.

¹⁰ <https://petition.parliament.uk/help>

¹¹ <https://committees.parliament.uk/committee/326/petitions-committee/role/>

Олон нийтээс ирүүлсэн цахим өргөдлийг Парламентын гишүүн танхимд танилцуулах боломжтой хэдий ч тухайн өргөдлийг заавал биелүүлэх үүрэг хүлээхгүй.

Парламентын гишүүн танхимд өргөдөл танилцуулах хоёр арга бий:

- Албан ёсны танилцуулга: Танхимын хуралдааны үеэр өргөдлийн тухай ерөнхий мэдээллийг танилцуулж Парламентын даргын нарийн бичигт хүлээлгэн өгөх буюу саналын хайрцагт хийх
- Албан бус танилцуулга: Танхимын хуралдаанд танилцуулах шаардлагагүй саналын хайрцагт шууд хийх

House of Lords танхимд өргөдөл гаргах нь ховор бөгөөд хэрэв шаардлагатай бол танхимын гишүүдэд хандан өргөдөл гаргах боломжтой.¹²

2.3. Канад Улс

Иргэд Нийтийн ашиг сонирхол хөндөгдсөн аливаа асуудалд анхаарал хандуулах, шийдвэрлэхийг Нийтийн танхим, Канадын засгийн газар, сайд, парламентын гишүүдээс хүссэн, эсхүл мөнхүү үр дагавартай шийдвэр, үйл ажиллагаагаа зогсоохыг шаардсан өргөдөл, хүсэлтийг цахим хэлбэрээр илгээж болно. Олон нийтийн дэмжлэг авах зорилгоор тухайн өргөдлийг веб сайтад нийтлэхэд хамгийн багадаа 5, ихдээ 10 хүн тус өргөдлийг дэмжсэн байх шаардлагатай. Өргөдлийг журамд заагдсан шаардлага, шалгуурыг хангуулж, Нийтийн танхимын гишүүнд гаргана. Тухайн гишүүн өргөдлийг цахим хэлбэрээр нийтлэхийг зөвшөөрсний дараа өргөдөл гаргагчийн сонгосон хугацаа (30, 60, 90, 120 хоног)-аар веб сайтад байршуулж дэмжигчдийн гарын үсэг цуглуулна. Хугацаа дуусахад 500-аас¹³ доошгүй хүчинтэй гарын үсэг цугларсан тохиолдолд өргөдлийг нийтлэх зөвшөөрөл өгсөн гишүүнд тусгай зөвшөөрөл олгодог. Ингэснээр тухайн өргөдлийг Танхимд танилцуулж, хэлэлцүүлэх эрхтэй болдог. Танхимын хуралдаанаар тухайн өргөдлийг хэлэлцүүлсэн танилцуулга, хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, гаргасан шийдвэрийг өргөдөл гаргагч, дэмжигч нарт цахим хэлбэрээр хүргүүлдэг байна.

Парламентаар авч хэлэлцэх иргэдийн саналын тооны босго

Цахим өргөдөлд саналаа өгөхдөө өргөдлийн цахим хуудас руу орж түлхүүр үг, сэдэв, өргөдлийн дугаар, эсхүл тухайн асуудлаар эрх олгосон парламентын гишүүний нэрээр хайлт хийж өөрийн сонгосон цахим өргөдөлд саналаа өгнө. Цахим өргөдөлд саналаа өгөхөд тухайн хүн дараах шаардлагыг хангасан байна.

- Канад улсын иргэн, эсхүл оршин суугч байх ёстой;
- Канадын Засгийн газар, эсхүл Канадын Парламенттай холбоотой и-мэйл хаяг, эсхүл IP хаягтай төхөөрөмжийг ашиглаж болохгүй;
- тухай цахим өргөдөл гаргагчийн хувийн мэдээллийг ашиглахыг зөвшөөрөх ёстой. Учир нь парламентын танхим өргөдөл гаргагчийн өргөдлийг баталгаажуулахын тулд тодорхой мэдээллийг авч шалгадаг байна.

Цахим өргөдөл гаргах, илгээх: Цахим өргөдөл гаргах эхний алхам бол өргөдлийн вэбсайт дээр бүртгэл үүсгэнэ. Өргөдөл гаргагчийн хувьд холбоо барих мэдээллөө өгөх, Канадын иргэншил, эсхүл оршин суух газраа баталгаажуулж нэр, амьдарч буй хот, муж хаяг, утасны дугаар, цахим хаягаар бүргүүлнэ. Өргөдөл гаргагч өөрийн нэр дээр зөвхөн нэг цахим

¹² <https://committees.parliament.uk/committee/326/petitions-committee/news/99341/committee-opens-consultation-on-its-working-methods/>

¹³ <https://petitions.ourcommons.ca/en/Home/AboutContent?guide=PIElectronicGuide>

өргөдөл гаргана. Цахим өргөдөл гаргагч нь дэвшүүлж буй асуудлын хүрээнд тохирох харьяа байгууллагат хаяглан 250 үгээс хэтрэхгүй өргөдөл гаргах ёстой. Үүнд:

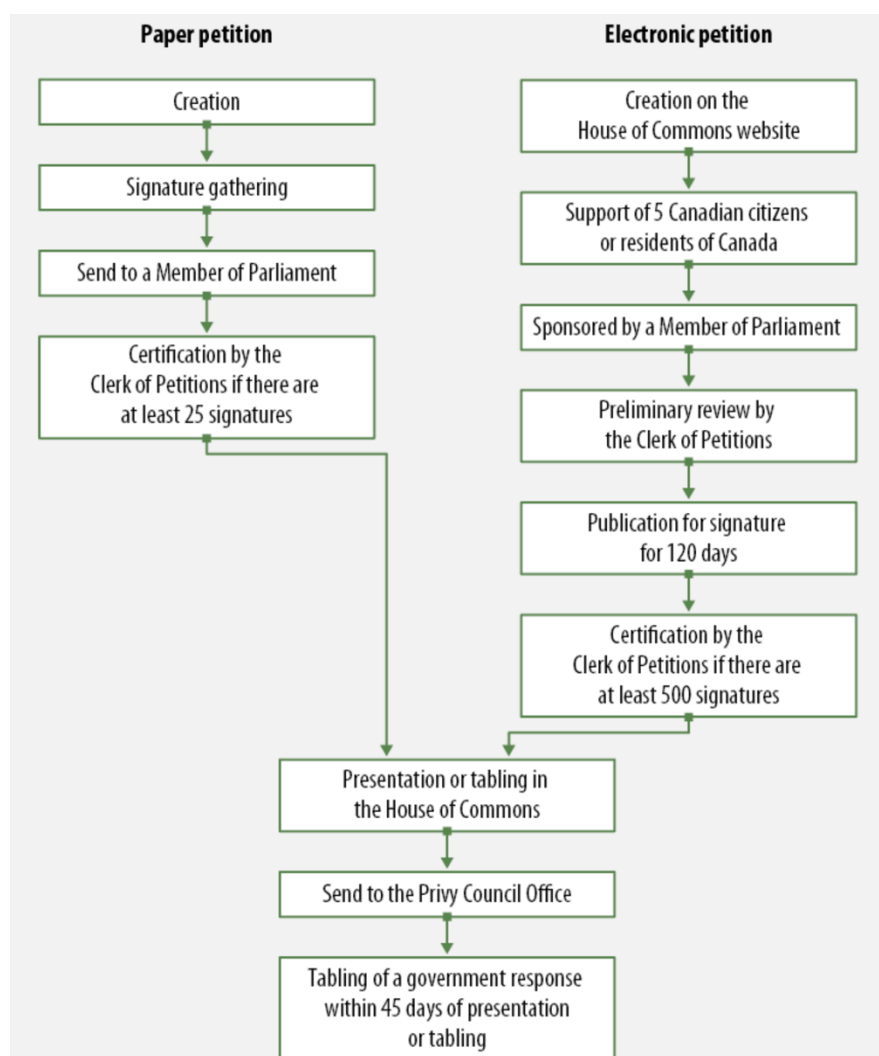
- Нийтийн танхим;
- Канадын засгийн газар;
- Салбар хариуцсан сайд;
- Парламентын гишүүн.

Цахим өргөдлийн агуулгын хувьд ойлгомжтой ёс бус үг хэллэг агуулагдаагүй, хэн нэгний нэр хүндэд халдсан буруу ташаа мэдээлэл оруулахыг хориглодог ба Англи, эсхүл Франц хэл дээр байна.

Өргөдөл нь шүүхийн шатанд байгаа асуудал, тухайлбал, шүүхээр хянан шийдвэрлэх асуудал, эсхүл одоо шүүх дээр байгаа асуудалд хамаарч болохгүй.

Ижил төстэй цахим өргөдөл гаргасан иргэдийн хувьд нэгэн зэрэг ижил сэдэв дээр гарын үсэг цуглуулах боломжгүй ба өмнөх цахим өргөдөл хаагдахыг хүлээх шаардлагатай.

Зураг 8. Доорх зурагт цаасан болон цахим өргөдөл гаргах үе шатуудыг үзүүлсэн болно

Иргэдийн саналыг парламентын хэлэлцүүлэгт оруулах, хууль тогтоомжид тусгах процедур

Өргөдлийн төслийг боловсруулж өргөдлийн цахим хуудас руу оруулахад хамгийн багадаа 5, ихдээ 10 дэмжигч байх ба эдгээр хүмүүс Канад улсын иргэн, оршин суугч байх ёстой ба шаардлагын дагуу хувийн мэдээллээ өгнө. Хэрэв өргөдөл шаардлагуудыг хангаж цахим

хуудсанд нийтлэгдсэн тохиолдолд дэвшүүлсэн саналаас хамаарч 30, 60, 90, эсхүл 120 хоногийн хугацаатай санал буюу гарын үсэг цуглуулах ба 500-аас доошгүй хүчинтэй гарын үсэг цугларвал өргөдлийн бичиг хэргийн ажилтан өргөдлийг парламентын гишүүн, нийтийн танхим, салбар хариуцсан сайд руу илгээнэ. Ингэснээр гишүүн чуулганд танилцуулж өргөдөл гаргачид цахим шуудангаар мэдээллэдэг. Хэрэв цахим өргөдөл хаагдах өдөр хүртэл хамгийн бага босго гарын үсэг цуглуулаагүй бол цаашид үргэлжлэхгүй хаагдах ба саналын дүн зэрэг бүх мэдээлэл онлайнаар харагдах болно.

Цахим өргөдлийн хариу: Парламентын Доод танхим цахим өргөдөлтэй холбоотой асуудлаар чуулганд хэлэлцэж, харгалзах Засгийн газраас танхимд ирүүлсэн өргөдөл бүрт хуанлийн 45¹⁴ хоногийн дотор хариу өгөхийг шаарддаг. Хэрэв тухайн өдөр чуулган хуралдаагүй бол дараагийн хуралдаанд хариуг нь танилцуулах ёстой. Засгийн газар өргөдлийн хариуг хуанлийн 45 хоногийн дотор өгөөгүй тохиолдолд Засгийн газар хариу өгөөгүй асуудлыг хүсэлт гаргасан Парламентын гишүүний томилсон байнгын хороонд автоматаар шилжүүлдэг. Хорооны дарга ийм санал гаргаснаас хойш тав хоногийн дотор уг асуудлыг хэлэлцэхээр хурлаа хийх ёстой. Өргөдөл гаргагч, дэмжигчид, гарын үсэг зурсан хүмүүст парламентын гишүүн цахим өргөдлийг чуулганд хэлэлцсэн талаар цахим шуудангаар мэдэгдэнэ. Мөн хуулбарыг өргөдлийн эх хуудасны хамт өргөдлийн вэбсайтаас авах боломжтой.

Цахим өргөдлийн хугацаа сунгахад парламентын хоёр чуулганы хоорондох хугацаанд үргэлжлүүлэн өргөдөл гаргаж, гарын үсэг цуглуулж болно. Цахим өргөдлийн дагуу хангалттай санал авсан хэлэцэх асуудал заавал дэмжигдэх албагүй ба тухай асуудлыг хэлэлцэж, холбогдох яам, мэргэжлийн байгууллагын судалгаанд тулгуурлан шийдвэр гарна. Өргөдөл гаргагч, дэмжигчид, гарын үсэг зурсан хүмүүсийн хувийн мэдээлэл үнэн зөв, байх ёстой. Худал мэдээлэл ашиглах, өгөхийг хориглох ба зөрчсөн тохиолдолд цахим өргөдлийн бртгэлийг хаах, гарын үсгийг хүссэн үедээ хасах боломжтой. Дараах тохиолдолуудад цахим өргөдлийг хүчингүй болгоно. Үүнд:

- хуурамч мэдээлэл ашиглах;
- гүтгэлэг, хуурам мэхлэх шинж чанартай мэдэгдэл;
- шүүхийн шийдвэрээр хамгаалагдсан мэдээлэл ;
- хуулийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд хамаарах асуудал;¹⁵
- шаардлагагүй, эсхүл зохисгүй асуудал;
- Тухайн салбарын сайд, парламент, эсхүл шүүхийг үл хүндэтгэсэн, эсхүл доромжилсон үг хэллэг.

Цахим өргөдөл гаргагч нь товолсон хугацаа дуусахад 500-аас¹⁶ доошгүй хүчинтэй гарын үсэг цугларсан тохиолдолд өргөдлийг нийтлэх зөвшөөрөл өгсөн гишүүнд тусгай зөвшөөрөл олгодог. Ингэснээр тухайн өргөдлийг Танхимд танилцуулж, хэлэлцүүлэх эрхтэй болдог. Танхимын хуралдаанаар тухайн өргөдлийг хэлэлцүүлсэн танилцуулга, хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, гаргасан шийдвэрийг өргөдөл гаргагч, дэмжигч нарт цахим хэлбэрээр хүргүүлдэг байна.

¹⁴ https://www.ourcommons.ca/procedure/procedure-and-practice-3/ch_22_2-e.html

¹⁶ <https://petitions.ourcommons.ca/en/Home/AboutContent?guide=PIElectronicGuide>

2.4.Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

Парламентаар авч хэлэлцэх иргэдийн саналын тооны босго

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс (ХБНГУ)-ын Парламент нь цахим өргөдөл ашиглан олон нийтийн асуудлыг хөндсөн өргөдөл гаргах, түүнийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх боломжийг бий болгож өгсөн.

Олон нийтийн өргөдөл нь ижил төстэй өргөдлийг нэгтгэсэн байх ба гол агуулга, хүсэлт нь нийтийн ашиг сонирхлын үндсэн дээр үүссэн тодорхой шаардлагыг хангасан санал, гомдол байх ёстой. ХБНГУ-ын Парламентын Өргөдлийн хороо нь олон нийтээс хууль тогтоомжийн талаар хөндөгдөж буй хамгийн өргөн хүрээний асуудлуудыг нэгтгэн өргөдөл хүлээн авах бөгөөд тухайн асуудлыг платформдоо нийтлэн иргэдийн саналыг цуглуулна.

Олон нийтийн өргөдлийг дараах тохиолдолд хүлээн авахгүй байх боломжтой:

- хувийн хүсэлт, гомдлийг агуулсан шинжтэй;
- герман хэл дээр бичигдээгүй;
- хүний нэр төрд халдсан;
- худал, гуйвуулсан мэдээлэл агуулсан;
- Үндсэн хуулийн дэг журам, эрүүгийн гэмт хэрэг, захиргааны зөрчил гаргах магадлалтай;
- парламентын ёс суртахуунд үл нийцсэн үг хэллэг ашигласан зэрэг тохиолдолд өргөдлийг хүлээн авахгүй байж болно.

Платформд нийтлэгдсэн олон нийтийн өргөдөлд 50.000 гарын үсгийг 4 долоо хоногийн хугацаатай¹⁷ цуглуулах бөгөөд хэрэв гарын үсэг цуглуулах хугацаанд бодитой хэлэлцүүлэг хийгдээгүй, эсхүл шаардлагагүй гэж үзсэн тохиолдолд хугацаанаас нь өмнө өргөдлийг хааж болно.¹⁸

Гарын үсэг цугларч дууссан олон нийтийн өргөдлийг, өргөдөл шийдвэрлэх ерөнхий процедурын дагуу шийдвэрлэнэ.¹⁹

Иргэдийн саналыг парламентын хэлэлцүүлэгт оруулах, хууль тогтоомжид тусгах процедур

ХБНГУ-ын E-Petition буюу цахим өргөдөл гаргах систем нь 2005 онд Бундестагийн цахим өргөдлийн платформ нэртэйгээр анх бий болсон юм. ХБНГУ-ын Үндсэн хуульд заасны дагуу иргэн бүр дангаараа, нэгдэж эрх бүхий байгууллагад өргөдөл гаргах эрхтэй гэж заасан байдаг. Үүнтэй холбоотойгоор 1975 онд ХБНГУ-ын Парламентад хандсан өргөдөл, гомдлыг хянан Үндсэн хуулиар тогтоосон хязгаарын хүрээнд шийдвэрлэх үүрэгтэй Өргөдлийн хороог байгуулсан.

ХБНГУ-ын Парламентын Өргөдлийн хороо нь холбооны засгийн газрын хариуцах чиглэлээр (жишээлбэл, холбооны хууль тогтоомжийн талаарх хүсэлт, холбооны эрх бүхий байгууллагад гомдол гаргасан тохиолдолд) асуудлыг шийдвэрлэх үүрэгтэй.

Парламентад ирүүлсэн өргөдөл шийдэх ерөнхий процедур нь дараах байдлаар явагдана.²⁰

Өргөдлийн хороо олон нийт болон хувь хүнээс ирсэн өргөдлийг хүлээн авч, тухайн өргөдлийн шаардлага хангасан эсэхийг шалган²¹ шийдвэрлэх боломжтой дараагийн алхам

¹⁷ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1-ийн хавсралт 8

¹⁸ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1-ийн хавсралт 9.3

¹⁹ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1-ийн хавсралт 10

²⁰ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7-р бүлэг

²¹ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1, 7.2, 7.3

руу шилжүүлнэ. Мөн шаардлагатай тохиолдолд өргөдлийн нэмэлт санал авах, материалыг дахин бэлдүүлэх арга хэмжээ авах боломжтой.²²

Шаардлага хангасан өргөдлийг Өргөдлийн хороо ХБНГУ-ын Парламентын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулах бөгөөд тухайн өргөдөл нь Холбооны хууль тогтоомжийн талаарх хүсэлт, холбооны эрх бүхий байгууллагын үйл ажиллагааны талаарх гомдлын талаар байх ёстой. Холбооны хууль тогтоомжийн харьяалалд хамаарахгүй бусад өргөдөл, гомдлыг тухайн Мужийн өргөдлийн хороогоор шийдвэрлэнэ.²³

Парламентын гаргасан шийдвэрийн дагуу Холбооны Засгийн газар, эсхүл Үндсэн хуулийн өөр бусад байгууллагад шилжүүлэхийг шаардаж болно.

Эрх мэдэл хуваарилах зарчмын дагуу Холбооны Загийн газар Парламентаас гаргасан шийдвэрийг эсэргүүцэх эрхтэй. Холбооны Засгийн газар өргөдлийг дахин авч хэлэлцэн, тэдгээрийг хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

Өргөдөл шийдвэрлэх явцын мэдээллийг өргөдөл гаргагчид цаг тухайд нь мэдэгдэх шаардлагатай.

Холбооны Парламентын хэлэлцүүлгийн явцад олон нийтийн хэлэлцүүлэг өрнүүлэх болон сонсгол явуулах шаардлагатай эсэхийг Өргөдлийн хороо шийднэ.²⁴

Өргөдлийн эцсийн шийдвэр буюу үр дүнг олон нийтийн цахим сүлжээгээр мэдээлнэ.²⁵

Цахим өргөдөл гаргах платформ нь ХБНГУ-ын Парламентын цахим хуудастай хамт буюу нэг платформ ашигладаг.

Мөн Өргөдлийн хороо нь жил бүр Парламентад үйл ажиллагааныхаа тайланг танилцуулах ёстой байдаг.

2.5.Шинэ Зеланд Улс

Парламентаар авч хэлэлцэх иргэдийн саналын тооны босго

Шинэ Зеланд Улсын Парламентаар хэлэлцэх хуулийн төсөл, төрийн бодлого, орон нутгийн болон хувийн асуудлаар Төлөөлөгчдийн танхимд (парламент) өргөдөл гаргаж болно.²⁶

Өргөдлийг цаасан, цахим, хабрид (дээрх 2 хэлбэрээр зэрэг гаргах) гэсэн 3 хэлбэрээр гаргаж болно.

Цахим хэлбэрээр өргөдөл гаргахад www.parliament.nz/en/pb/petitions/ хуудсанд хандана. Өргөдөлд өөрийн овог, нэр цахим шуудангийн хаяг, утасны дугаарыг заавал бичнэ. Цахим өргөдөл гаргасан өргөдөл гаргагчийн нэрийг парламентын цахим хуудаснаас харах болмжтой.

Өргөдөл гаргагч нь хувь хүн, байгууллага байна.²⁷ Өөрөөр хэлбэл насанд хүрсэн байх, Шинэ Зеландын иргэн байх, эрх зүйн чадвар чадамжтай байхыг шаардахгүй.

Саналын тооны босго: Шинэ Зеланд Улсад иргэдийн өргөдлийг парламентаар авч хэлэлцэх саналын тооны босго тогтоогоогүй. Өөрөөр хэлбэл нэг гарын үсэгтэй байсан ч тухайн өргөдлийг парламентаар хэлэлцэх боломжтой.

²² ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.12, 7.13

²³ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.5

²⁴ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1-ийн хавсралт 11

²⁵ ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1-ийн хавсралт 12

²⁶ <https://petitions.parliament.nz/>

²⁷ <https://www.parliament.nz/en/get-involved/have-your-say/guide-for-petitions/>

Гарын үсэг цуглуулах: Өргөдөл гаргагч өөрийн өргөдөлд бусад иргэдийн гарын үсэг цуглуулах эсэхийг өөрөө шийдэх ба энэ тухай өргөдлөө цахим хуудсанд байршуулахдаа гарын үсэг цуглуулах хугацаагаа оруулна.

Иргэдийн саналыг парламентын хэлэлцүүлэгт оруулах, хууль тогтоомжид тусгах процедур

Өргөдөл танилцуулах: Өргөдөлд гарын үсэг цуглуулж дууссаны дараа парламентад танилцуулахад бэлэн болно.

Цахим хэлбэрээр гаргасан өргөдлийг Өргөдлийн хорооны ажилтан хүлээн авч баталгаажуулна. Хэрэв өргөдөл хэлбэрийн болон агуулгын шаардлага хангаагүй бол Өргөдлийн хорооны ажилтнууд өргөдөл гаргачих энэ тухай тайлбарлаж, өргөдлийг хэрхэн эмх цэгцтэй болгох талаар зөвлөгөө өгнө.

Цахим өргөдөлд гарын үсэг зурах хугацаа хаагдсаны дараа Сонгон шалгаруулалтын хороогоор хэлэлцэхийн өмнө өргөдлөө парламентад танилцуулах парламентын гишүүнийг өргөдөл гаргагч олно.

Парламентын гишүүнд хандах: Парламентын гишүүдийн хэн алинд нь хандан өөрийн өргөдлийг парламентад хэлэлцүүлэхээр оруулахыг хүсэж болно.

Парламентын гишүүдтэй хэрхэн холбогдох тухай дэлгэрэнгүй мэдээллийг <http://bit.ly/ContactMP-NZ> парламентын цахим хуудсаар авах боломжтой.

Иргэдээс сонгогдсон төлөөлөгчийн хувьд аль ч гишүүн тухайн өргөдлийг парламентаар хэлэлцүүлэхээр оруулж болдог. Гэхдээ гишүүд өргөдөл гаргахаас татгалзаж болдог байна.

Аль нэгэн гишүүн парламентад өргөдөл гаргахыг зөвшөөрсний дараа дараах алхмуудыг хийнэ:

- 1) цахим өргөдлийн хувьд гишүүн өргөдөл гаргах хүсэлтэй тухайгаа Өргөдлийн хорооны ажилтнуудад бичгээр мэдэгдэнэ.
- 2) гишүүн чуулганы хуралдаатай өдөр 13.00 цагаас өмнө дээрх хүсэлтээ гаргана. Энэ нь 14.00 цагаас өмнө өргөдлийг хянах хугацаа олгодог. Харин чуулганы хуралдаангүй өдөр ажлын аль ч цагт гаргаж болно.
- 3) Өргөдлийн хорооны ажилтнууд гишүүний өргөдөл гаргах хүсэлтийг баталгаажуулсны дараа өргөдлийг албан ёсоор танилцуулна.
- 4) Төлөөлөгчдийн танхимын нарийн бичгийн дарга парламентын дараагийн хуралдаанд өргөдлийн танилцуулгыг хийнэ.

Өргөдлийн хороогоор хэлэлцэх:²⁸ Өргөдлийн хороо өргөдлийг хэлэлцэхдээ өргөдлийн дагуу тавьсан асуудлын талаар нэмэлт мэдээлэл, нотлох баримт цуглуулна. Хороо өргөдөл гаргагчаас бичгээр мэдүүлэг өгөхийг хүсэх, хороонд биечлэн, эсхүл утсаар мэдээлэл өгөхийг хүсдэг. Хороо нь холбогдох бусад байгууллага, албан тушаалтнаас нотлох баримт, харилт авна.

Парламентын бусад хороо тухайн өргөдөлд холбогдох мэргэжил, туршлагатай бол Өргөдлийн хороо өргөдлийг Сонгон шалгаруулах хороонд шилжүүлэх бөгөөд Өргөдлийн хороо нь өргөдлийн шийдвэрлэлтэд хяналт тавих үүрэгтэй хэвээр байна. Мөн уг өргөдлийг тухайн сонгон шалгаруулах хороотой хамтран хэлэлцэхээр шийдвэрлэж болно.

Өргөдлийн хороо мөн өргөдлийг сайдад шууд шилжүүлж, энэ тухай хариу өгч болно. Сайд өргөдлийн хариуг ажлын 60 хоногийн дотор нийтэлж, танилцуулна.

²⁸ <https://www.parliament.nz/en/get-involved/have-your-say/guide-for-petitions/>

Өргөдлийн хороо нь өргөдлийг хэлэлцэхдээ:

- ижил төстэй өргөдлийг хамтад нь хэлэлцэх
- Омбудсмэнаас тусламж хүсэх
- парламентаар хэлэлцүүлэхээр өргөдлөө дэвшүүлэх
- өргөдөлтэй холбоотой аливаа асуудлыг хэлэлцэж, парламентад мэдээлэх

Өргөдлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх: Хороо өргөдлийг хэлэлцсэний дараа парламентад өгөх дүгнэлтээ тайлагнана. Хорооны тайланг цахим хуудсаараа дамжуулан олон нийтэд мэдээлнэ.

Хорооны тайланд өргөдлийн дагуу тавьсан асуудлын талаар хийсэн шалгалтын хураангуй мэдээллийг оруулдаг. Заримдаа тайланд өргөдлийн дагуу хорооноос авахыг хүсэж буй арга хэмжээ, алхмуудын талаар Засгийн газарт өгөх зөвлөмжийг багтаана. Бусад тохиолдолд хороо ямар нэгэн зөвлөмжгүй тайлан гаргаж болно.

Хорооноос Засгийн газарт зөвлөмж бүхий тайланг танилцуулахад Засгийн газар ажлын 60 хоногийн дотор хариу өгнө. Засгийн газрын хариуг парламентын хэвлэлд нийтэлнэ.

Хариу мэдэгдэх: Өргөдлийн хорооны ажилтнууд өргөдлийг хэлэлцэж дуусаад өргөдөл гаргагчтай холбогдоно. Тэд цахим хуудас дээрх хорооны тайлангийн холбоосыг өргөдөл гаргагчид цахим шуудангаар илгээнэ.

Мөн хороо өргөдөлтэй холбоотой нотлох баримт, хариуг нийтэлнэ.

Хэрэв өргөдлийн талаарх хорооны тайланд Засгийн газарт өгөх зөвлөмж байгаа бол хороо хариу ирэх хугацааг өргөдөл гаргагчид мэдэгдэж, парламентад танилцуулсны дараа хариуны хуулбарыг өргөдөл гаргагчид илгээнэ.

Өргөдлийг хасах: Өргөдөл гаргагч цахим өргөдөлд гарын үсэг цуглуулахаар шийдсэн ба гарын үсэг зурах товлот хугацаа дууссанаас хойш 6 сарын дотор өөрийн өргөдлийг парламентаар хэлэлцүүлэх парламентын гишүүнийг олох ёстой. Хэрэв дээрх хугацаад өргөдлийг парламентад хэлэлцүүлэх гишүүн олдоогүй бол тухайн өргөдлийг цахим хуудаснаас хасна.

Гурав. ПАРЛАМЕНТЫН Е-PETITION СИСТЕМИЙН ЗАРИМ АСУУДЛУУД

Сүүлийн үед иргэд, олон нийтийн зүгээс төрийн бодлого, шийдвэрт сэтгэл хангалуун бус байгаагаа илэрхийлэх, шууд ардчиллын зарчмаар хууль тогтоох, төрийн бодлого, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцож улс төрийн оролцоогоо нэмэгдүүлэх, парламентаар батлан гаргаж байгаа хууль тогтоомжид санаа бодлоо тусгуулах хүсэл эрмэлзэл илт нэмэгдэж байна. Энэхүү хэрэгцээ шаардлагад тулгуурлан дэлхийн улс орнуудын Парламент, Засгийн газраас иргэдийн санал хүсэлтийг хүлээн авах цахим систем буюу “E-petition” системийг хөгжүүлж байна.

E-petition систем хөгжүүлэлтийн хүрээнд *парламент ба олон нийтийн харилцааны* асуудал, тухайлбал парламентын зүгээс иргэдийн өгсөн саналыг хэрхэн хүлээн авч, хэрхэн шийдвэр гаргах процесст тусгах арга механизмыг тодорхойлох асуудал чухлаар тавигдаж байна. Учир нь иргэдийг төлөөлөх дээд байгууллага болохын хувьд аливаа улс орны парламент хууль тогтоох үйл ажиллагаандаа олон нийтийн оролцоог хангах, нийгмийн эрэлт хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн хууль тогтоомжийг батлан гаргах нь ардчилсан парламентын зарчмуудын нэг юм. Гэвч цахим өргөдлийн системээр дамжуулан иргэдийн саналыг авах нь нэг хэрэг, хамгийн гол нь тэрхүү саналыг парламент нь хэрхэн авч хэлэлцэх процедурыг тодорхойлох нь дэлхийн улс орнуудын парламентад чухал ач холбогдолтойд тооцогдож байна.

E-petition системийн 2 янзын хэлбэр байна. (*Парламент дангаараа ажиллуулах, Засгийн газартайгаа хамтран ажиллуулах*)

Жишээ болгон Английн парламентын туршлагыг онцлон авч үзье.

2015 онд Английн парламент Засгийн газартайгаа хамтран E-petition системийг нэвтрүүлсэн. Өмнө нь Английн засгийн газар E-petition системийг нэлээд олон жил ажиллуулсан туршлагатай байсан бол парламентын хувьд энэ нь шинэ систем төдийгүй, Засгийн газартайгаа хамтран ажиллуулж эхэлсэн гэдгээрээ онцлогтой байлаа.

Уг системийн шинэчлэлийн гол өөрчлөлт нь Парламентын Өргөдлийн хороог уг системийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, өргөдөл гаргагчидтай харилцах, цахим өргөдөлд хариу өгөх илүү тодорхой сувагтай болгож, 100,000 хүний гарын үсэг цугларсан тохиолдолд асуудлыг Өргөдлийн хороо авч хэлэлцдэг болсон явдал байв.

Засгийн газрын хариуцан ажиллуулж байсан өмнөх цахим системд ирүүлсэн өргөдөл хүсэлтийг Засгийн газар дангаараа шийдвэрлэж чадахгүй, амласан амлалтаа биелүүлж чадахгүй байгаад олон нийтийн урам хугарч, урт хугацаандаа иргэдийн зүгээс улс төрийн тогтолцоонд итгэх итгэл улам буурах хандлагатай байсан нь энэхүү системийн шинэчлэлтийг хийхэд хүргэсэн. 2015 онд шинээр нэвтрүүлсэн цахим өргөдлийн систем нь өргөдөл гаргагч олон нийтийн төлөөлөл болон тэднийг төлөөлөн сонгогдсон парламентын гишүүд хоорондын харилцааг мэдэгдэхүйц сайжруулах боломжтой болгосон гэж үздэг.

Түүнээс хойш цахим өргөдлийн систем нь парламентын үйл ажиллагаанд тодорхой хувь нэмэр оруулж, Өргөдлийн хорооноос Твиттер гэх мэт олон нийтийн мэдээллийн олон сувгуудыг ашиглан олон нийтийн оролцоог хангах арга механизмуудыг бий болгосон. Гэвч энэхүү мэдээллийн шинэ тогтолцоо нь олон нийт болон парламентын гишүүдийн хоорондын харилцааг хэр зэрэг сайжруулсан, тухайлбал цахим систем нь олон нийтээс тавьсан асуудлыг парламентаар авч хэлэлцэх үйл явцад ахиц дэвшил гаргахуйц нөлөө үзүүлж буй эсэх нь тодорхойгүй байгаа юм. Гэсэн хэдий ч Дэлхийн үнэ цэний судалгаа (World values survey, WVS, 2017) (WVS, 2017) нь Их Британийн Аудитын байгууллагаас хийсэн судалгаагаар эрх бүхий албан ёсны байгууллагуудаас олон нийттэй харилцах харилцаагаа бэхжүүлэхийн тулд онлайн өргөдлийн системийг ашиглаж байгаа явдал нь иргэдийн улс төрийн оролцоог нэмэгдүүлэх

чухал арга хэрэгсэлд тооцогдож байна. 20-р зууны сүүлчээр онлайн өргөдлийн PetitionOnline, Change.org зэрэг албан бус цахим өргөдлийн платформууд ашиглагдаж байсан бол орчин үед E-petition зэрэг илүү боловсронгуй системүүд ашиглагдаж байна.

Эрх бүхий төлөөллийн байгууллагадаа өргөдөл, хүсэлт гаргах нь олон зууны туршид байсан үзэгдэл хэдий ч төлөөллийн ардчиллын институциуд бие даан өргөжихийн хэрээр иргэдийн санаа бодлыг сонсох нь багасаж, энэ хэрээр иргэд улс төрийн шийдвэрт эргэлзэх, санаа бодлоо хүргэхийг эрмэлзэх болсон. Тиймээс иргэд, олон нийтийн санаа бодлыг хүлээн авах боловсронгуй систем болох онлайн өргөдлийн системүүд үүсэн бий болж эхэлсэн байна. Цахим өргөдлийн системийг анх 2004 онд Шотландын парламент нэвтрүүлсэн бол 2005 онд Германы Бундестаг, 2015 онд Их британийн парламент, 2016 онд Ирландын парламент нэвтрүүлжээ.

Гэсэн хэдий ч улс орнуудын нэвтрүүлсэн цахим өргөдлийн системүүдийн хэрэглээнд ялгаа бий. Тухайлбал, тухайн улс орны парламентад Өргөдлийн хороо бий юу, өргөдөл гаргагчийн хүсэлтийг хэрхэн авч үздэг вэ, цахим системээр ирүүлсэн өргөдлийг парламентын хэлэлцүүлэг, сонсголд оруулах эрх зүйн механизм бий юу гэх мэтчилэн парламент ба иргэдийн хоорондын харилцааны асуудлуудыг хэрхэн шийдвэрлэснээрээ ялгаатай байна. Тиймээс парламентын зүгээс E-petition системийг практикт хэрхэн ашиглаж байгаа нь чухал бөгөөд энэхүү системийг зохистой ашиглаж хууль тогтоох үйл ажиллагааны нэгэн хэсэг болгох нь иргэдийн зүгээс парламентад итгэх итгэлийг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой.

Жишээлбэл, Өмнө нь ажиллаж байсан Английн Засгийн газрын E-petition систем нь төдийлөн сайн ажиллаж чадаагүй бөгөөд иргэдийн өгсөн өргөдөл хүсэлтийг шийдвэрлэж чадахгүй, олон нийтэд бодит бус хүлээлт үүсгэсээр байсан нь шүүмжлэл дагуулсан. 100000 хүний гарын үсэг цугларвал уг асуудлыг Парламентаар хэлэлцүүлж шийдвэрлүүлнэ гэж амласан ч парламентад уг асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх албан ёсны дэг байгаагүй учраас хоосон амлалт болж хувирч байв.

Харин 2015 онд шинээр нэвтрүүлсэн цахим өргөдлийн платформд иргэд тухайн асуудлыг дэмжиж гарын үсэг зурах боломжтой болсон. Энэхүү системд, хэрэв цахим өргөдөлд 10000 хүн гарын үсэг зурвал Засгийн газар 21 хоногийн дотор хариу өгөх ёстой. Хэрэв 100.000 хүн гарын үсэг зурсан тохиолдолд Парламентын Өргөдлийн хороо уг асуудлыг шийдвэрлэх эсэхийг хэлэлцэнэ. Хэрэв тухайн асуудлыг ойрын хугацаанд парламентаар хэлэлцээгүй л бол Өргөдлийн хороо ихэвчлэн асуудлыг авч хэлэлцдэг.

Өргөдлийн хорооноос уг асуудлыг Нийтийн танхимын нэгдсэн хэлэлцүүлэгт оруулах хүсэлт гаргаж болох ч ихэнх өргөдлийн хэлэлцүүлгийг зэрэгцээ хуралдааны танхим буюу Вэстминстрийн танхимын хуралдаанаар хэлэлцдэг бөгөөд уг хуралдаанд өргөдлийн хэлэлцүүлэгт зориулсан тусгайлсан цагийг нэг дэх өдрийн 16:30-19:30 цагийн хооронд товлдог журамтай. Өргөдөлд гарын үсэг зурсан хүн бүхэнд тухайн өргөдөлтэй холбоотой арга хэмжээ авах бүрд (жишээ нь, Засгийн газраас хариу арга хэмжээ авах гэх мэт) Хорооноос хариу өгдөг.

Зарим тохиолдолд Хорооноос асуулга тавих, аман сонсох ажиллагаа явуулах, цахим форум зохион байгуулах зэрэг арга хэмжээ авч болно. Өргөдөл гаргагчийн цахим хуудсанд парламентын холбогдох хуралдааны бичлэгийн холбоос, цахим дамжуулалт зэрэг авсан бүх арга хэмжээнүүдийн холбоосыг байршуулна. Тиймээс авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний үйл явц нь тодорхой, ил тод, гарын үсэг зурагч талуудтай тогтмол харилцаатай байх боломжийг бүрдүүлсэн байдаг.

Английн Парламент анх 2015 оны 7 дугаар сард цахим өргөдлийн шинэ системээ нээхэд эхний өдрөө 9 хүн өргөдөл гаргаж, 60.580 хүний гарын үсэг нэмэгдсэн бөгөөд тэр цагаас хойш олон нийтийн сонирхлыг ихээхэн татсаар байна. 2015-2017 онд 14 сая гаруй идэвхтэй цахим

шуудангийн хэрэглэгчдийн гарын үсэг зурсан 10.950 өргөдлийг хүлээн авчээ. 2017 оны Аудитын тайланд дурдсанаар судалгаанд хамрагдагсдын 23 хувь нь уг системийг ашигласан байна.

Ийнхүү маш их хэмжээний цахим өргөдөл, гарын үсэг хүлээн авахаас гадна Хороо нь 2 бүрэн хэмжээний лавлагаа, олон нийтийн оролцоог хангах өргөн хүрээтэй санаачилгуудыг боловсруулан гаргасан байна. Тиймээс Английн парламентын энэхүү шинэ систем нэлээд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байна.

E-petition системийн талаарх твиттер анализын дүн

2019 онд Английн Лийдсийн их сургуулийн профессор Molly Asher нарын эрдэмтэд 2015 онд эхэлсэн E-petition системд тулгуурласан парламентын хэлэлцүүлэг нь олон нийт болон парламентын харилцаанд хэр зэрэг нөлөө үзүүлж байна вэ гэдгийг твиттерийн мэдээлэлд тулгуурлан дата анализ хийж, судалгааны өгүүлэл нийтлүүлсэн байна. Энэхүү судалгааны үр дүнг тоймлон танилцуулбал:

Твиттерээр хэлэлцэгдэж буй жиргээнүүдэд дүн шинжилгээ хийх нь олон нийт цахим өргөдлийг хэрхэн хүлээн авч байгаа, үүнийг парламент хэрхэн ашиглаж олон нийттэй хэрхэн харилцаж байгааг ойлгоход тустай байна.

Өмнө нь 2013 онд сошиал мэдээлэлд хийсэн дүн шинжилгээ нь цахим өргөдлийн систем хэрхэн ажиллаж буйг ойлгох, иргэдийн онлайн идэвхжилийг тодорхойлоход дэмжлэг болсон. Энэхүү судалгаанаас парламент тэдний цахим өргөдлийг хэрхэн хүлээн авч, хэрхэн авч үзэж байгааг олон нийтийн зүгээс хэрхэн хүлээж авч байгааг тодорхойлоход энэхүү судалгааны зорилго чиглэгдсэн. Ийнхүү олон нийтийн хандлагыг тодорхойлоход:

1. олон нийт өргөдөл гаргахын ач холбогдол, үнэ цэнийг ойлгоход тус нэмэр болсон;
2. "илүү их оролцоо нь илүү ардчилал гэсэн үг биш" бөгөөд иргэдийн цахим өргөдлийн амжилтыг зөвхөн тоон үзүүлэлтээр (гарын үсэг, жиргээний тоо) хэмжих нь учир дутагдалтай. Үүний цаана хамгийн гол нь иргэд дэвшүүлсэн саналаа шийдвэрлүүлж, парламенттай харилцаагаа гүнзгийрүүлж чадсан уу гэдэг асуудал байна гэж үзсэн.

Судалгааны үр дүнд:

- Цахим өргөдлийн шинэ системийг нэвтрүүлж байгаа нь цахим өргөдөлд илэрхийлсэн иргэдийн санал хүсэлтийг эрх бүхий байгууллага сонсдог гэсэн ойлголтыг бий болгож байна. 100,000 гаруй хүний гарын үсэгтэй цахим өргөдлийн парламентын хэлэлцүүлгийг системийн оргил үе гэж үздэг ч мэтгэлцээний хүрээнд яг юу болж байгааг төдийлөн мэдэх боломжгүй. Харин твиттерийн хэлэлцүүлгүүд нь тэдний өргөдлийг парламент хэрхэн хэлэлцэж байгаа талаарх олон нийтийн хариу үйлдлийг илэрхийлж байна.
- Ерөнхийдөө цахим өргөдөлд маш олон тооны гарын үсэг цуглуулсан нь олон нийт уг асуудалд хүчтэй оролцож байна гэсэн үг биш гэдгийг харуулж байна. Учир нь янз бүрийн зорилготой хүмүүс цахим өргөдөл ирүүлдэг. Үүнийг ирүүлсэн цахим өргөдлийн төрлөөс харж болно. Ерөнхийдөө цахим өргөдлийг эсэргүүцлийн өргөдөл, бодитой өргөдөл гэж 2 хуваадаг. Эсэргүүцлийн өргөдөл нь түр зуурын үйл явдлуудыг дурдах хандлагатай байдаг бөгөөд голчлон сэтгэл хангалуун бус байгаагаа харуулах зорилготой байдаг бол бодитой өргөдөл гаргагч нь урт хугацаандаа санаа зовоох тодорхой асуудлаар нэлээд судалгаа тооцоотой, үндэслэлтэй санал гаргадаг. Ийм төрлийн томоохон асуудлыг шийдвэрлэхэд твиттерийн оролцоо эерэг нөлөөтэй бөгөөд олон нийтээс тогтвортой дэмжлэг авахад нөлөө үзүүлж байна гэж үзсэн.

Судлаачдын баг кейс судалгаанд тулгуурлан дараах 2 дүгнэлтийг гаргасан байна:

Нэг. Парламентын гишүүдийн ирц сайтай, өргөн бүрэлдэхүүнтэй хэлэлцсэн асуудлаар гаргасан шийдвэр олон нийтэд заавал таалагдах албагүй. Харин хэлэлцүүлгийн үеэр гишүүдийн хэлсэн үг, дэвшүүлсэн санаа нь тухайн цахим өргөдлийн зорилгыг хэр зэрэг илэрхийлж байгаа нь чухал ач холбогдолтой. Өргөдлийн хэлэлцүүлэг нь парламентын бусад хэлэлцүүлгийн адилаар мэтгэлцээний зарчмаар явагддаг.

Хоёр. Олон нийт парламентын хэлэлцүүлгийг аман нотлох баримт мэтээр туйлширсан байдлаар хүлээж авах хандлагатай байна. Гэхдээ Вестминстерийн системд энэ нь гайхах зүйл биш бөгөөд парламентын мэтгэлцээн нь улс төрийн тэмцлийн хэлбэрээр уламжлалын дагуу явагддаг. Тэгвэл үүний эсрэгээр, хороодын түвшинд явагддаг аман нотлох хуралдаан нь зөвшилцлийн зарчмаар явагдах хандлагатай байдаг. Баримт, нотлох баримтыг үнэлэхийн тулд гэрчүүдээс асуулт асуух, байцаахад гол анхаарлаа хандуулах жишээтэй. Твиттерийн жиргээнд хийсэн дүн шинжилгээгээр олон нийт аман нотлох баримтын хуралдаанаас илүү парламентын мэтгэлцээнд сөрөг ханддаг нь тодорхой болсон. Энэ нь Хансардын нийгэмлэгийн Ерөнхий сайд нарын асуултад (2014) хандах олон нийтийн хандлагын талаарх дүгнэлттэй нийцэж байгаа бөгөөд энэ нь олон нийт сөргөлдөөнтэй мэтгэлцээнд сөрөг хариу үйлдэл үзүүлж байгааг харуулж байна” гэжээ.

Эдгээр дүгнэлтүүдээс үзэхэд парламентын зүгээс иргэдийн өргөдлийн анхны зорилгыг авч үзэх тал дээр илүү анхаарал хандуулах хэрэгтэйг харуулж байна. Тэгвэл Парламентын өргөдлийн бусад системүүд (жишээлбэл, Европ, Герман, Шотландад) мэтгэлцээнд төдийлөн анхаарал хандуулдаггүй бөгөөд өргөдөл гаргагчдын асуудалд чиглэсэн нотлох баримтын хуралдааныг урьтал болгодог байна.

Уг дүн шинжилгээний үр дүнд, цахим өргөдөл гэх мэт орчин үеийн хэрэгслүүдийн ач холбогдлыг үнэлэхийн тулд олон нийтийн хариу үйлдлийг бодит цаг хугацаанд ажиглаж, томоохон хэмжээний мэдээллийн шинжилгээ хийж байх нь үр дүнтэй гэж дүгнэсэн байна. Парламентууд олон нийттэй харилцах арга барилаа сайжруулахын тулд техник-технологийн шинэ шийдлүүдийг ашиглаж болох ч хамгийн гол нь эдгээр арга хэрэгслийг олон нийт хэрхэн ашиглаж, хэрхэн хүлээж авч байгааг үнэлэх нь чухал ач холбогдолтой гэж үзсэн.

Жишээ болгон, Шинэ Зеландын Парламентад өргөдөл хэлэлцэх журмыг авч үзье.

Өргөдлийг хэлэлцэх

Шинэ Зеландад иргэдийн гаргасан аливаа өргөдлийг Өргөдлийн хороонд шилжүүлдэг. Өргөдлийн хороо нь бусад сонгогдсон хороодын адилаар олон намын төлөөллөөс бүрдсэн хороо бөгөөд асуудлыг нарийвчлан авч үздэг. Тухайн асуудлын талаар нэмэлт нотлох баримт цуглуулах шаардлагатай гэж үзвэл олон нийтийн төлөөллөөс мэдүүлэг авч болох ч энэ нь төдийлөн түгээмэл хэрэглэдэг практик биш юм.

Өргөдлийн хороо нь өргөдлийг цаг тухайд нь авч үзэх, шийдвэрлэлтийн явцад хяналт тавих үндсэн үүрэгтэй бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд асуудлыг тухайн асуудлыг хариуцсан хороонд шилжүүлж, хамтран хэлэлцэх маягаар шийдвэрлэж болно. Мөн зарим өргөдлийг Засгийн газрын холбогдох сайдад шилжүүлэх ба сайд өргөдлийг 60 хоногийн дотор шийдвэрлэж хариуг олон нийтэд нийтэлж танилцуулах ёстой.

Өргөдлийн хороо нь асуудлыг дараах байдлаар шийдвэрлэж болно. Үүнд;

- Ижил төстэй өргөдлүүдийг бүлэглэж хамтатган авч үзэх;
- Иргэдийн төлөөллөөс асуудлыг шийдвэрлэхэд тусламж хүсэх;
- Өргөдлийг чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлэх санал гаргах;
- Өргөдөлтэй холбоотой асуудлыг хэлэлцэж чуулганы хуралдаанд мэдээлэл хийх.

Өргөдлийн хариу өгөх

Хороогоор иргэдийн өргөдлийг хэлэлцэж дуусаад парламентад танилцуулах дүгнэлтээ нэгтгэнэ. Асуудлыг шийдвэрлэсэн Хорооны тайланг цахим хуудсаар дамжуулан олон нийтэд мэдээлнэ.

Хорооны тайланд өргөдлийн дагуу тавьсан асуудлын хүрээнд хяналт шалгалт хийсэн дүнгийн талаарх хураангуй мэдээллийг оруулна. Зарим тохиолдолд уг асуудлыг шийдвэрлэх хүрээнд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, Засгийн газарт үүрэг чиглэл болгосон асуудлуудыг тусгана. Бусад тохиолдолд ямар нэгэн зөвлөмжгүй тайлан гаргаж болно.

Хорооноос Засгийн газарт үүрэг чиглэл өгсөн тохиолдолд Засгийн газар асуудлыг 60 хоногт багтаан шийдвэрлэж хариуг парламентад хүргүүлж, олон нийтэд мэдээлнэ.

Өргөдлийн хорооны ажилтнууд иргэний хүсэлтийг хэлэлцэж дуусахад өргөдөл гаргагчтай холбогдож хорооны тайлангийн холбоосыг цахим шуудангаар илгээнэ. Уг цахим шуудангаар өргөдөл шийдвэрлэх явцад хүлээн авсан нотлох баримт, чухал гэж үзсэн бусад мэдээллийн линкийг мөн явуулна. Эдгээр мэдээллээс өргөдөл гаргагч асуудлыг шийдвэрлэсэн үндэслэлтэй танилцах боломжтой болно.

Хэрэв тухайн өргөдөлтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхийг Засгийн газарт үүрэг чиглэл болгосон бол өргөдлийн хариуг хэзээ өгөх ёстой талаар өргөдөл гаргагчид мэдэгдэж, Засгийн газраас парламентад асуудлыг танилцуулсаны дараа хариуны хуулбарыг өргөдөл гаргагчид илгээнэ.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛЫН ЖАГСААЛТ

- Rules, procedures and practices of the right to petition parliaments. Tiago Tibúrcio (Ph.D. in Political Science from ISCTE - University Institute of Lisbon). Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies, European Parliament. September 2023. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2023\)753105](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2023)753105)

Бүгд Найрамдах Эстони Улс

- Response to Memoranda and Requests for Explanations and Submission of Collective Addresses Act, Chapter 3, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501112016001/consolide>.
- <https://rahvaalgatus.ee/about>
- <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112014003/consolide>

Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс

- <https://petition.parliament.uk/help>
- <https://committees.parliament.uk/committee/326/petitions-committee/role/>
- <https://committees.parliament.uk/committee/326/petitions-committee/news/99341/committee-opens-consultation-on-its-working-methods/>

Канад Улс

- Канадын парламентын албан ёсны цахим хуудас
<https://petitions.ourcommons.ca/en/Home/AboutContent?guide=PIGuideForPetitioners>

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

- ХБНГУ-ын Өргөдлийн хорооны өргөдөл шийдвэрлэх процедурын зарчим 7.1-ийн хавсралт 8

Шинэ Зеланд Улс

- <https://petitions.parliament.nz/>
- <https://www.parliament.nz/en/get-involved/have-your-say/guide-for-petitions/>
- <https://www.parliament.nz/en/get-involved/have-your-say/guide-for-petitions/#committee-consideration>